

29-1
171.3.4.
Ставмуывса пролетаріјас, бѳувтѳој!

ОРАМ

5 №

1927

КОМІ ЖУРНАЛ.

СТД.СЛ

ЈУЌРТАС.

Листбокјас.

Квајт во Коми автономіјалы М.	1
Гижод-пыр дорам выль олөм. Миһин	4
Партјачејкајаслөн јөз-костса ужыс гожөмын. Булышов.	7
Комсомоллөн могјасыс виңму овмөс кыпөдан ужын. Г. Ворсін.	10

Міјан сиктјасын:

Бөр сотчөмкөд вермасөм-јылыг. В. Забелін.	13
Мујас-вылын јог турункөд вермасөм. Щекін.	16
Картупель дөзөритөм-јылыг. В. Ісаков.	17
Градвыв-пуктөс гојыгјас. Б.Н. Попов.	19
Кыңи колө чаңјас быдтыны. Н.Ч.	25
дырө скөтјас новлөдлөны нөбаланторсө кынөманыс.	—
Виңөј сиктјасын мамјаслыг да кагајаслыг зоңвиңалунсө. Врач І. Кокаңин.	26

Міјан коператсіја.

Төвар донтөммөдөм. Парма.	30
Сиктјасын вузасөм. Н.	32
донаөг-ө төварјас Коми областын. П.	33

Комі гижөдчукөр:

Вын петкөдлаң лун. Біја-өгыр.	35
Асыввоң. Акиң-пі.	36
Кыа. Пармазон.	37
Шор. Ј. Колегов.	—
Тед-вылө абу ме. Пармазон.	—
Чужанінөј. Ічөт-Іван.	38
Гымтөм зер. Пармазон.	39
„Ада-раја“-костын. Ј. Колегов.	—
Том кадө. М. Лікачов.	40
Комі аңлы. Сің-Паш.	41
Ылы мугаң. Ізјур-Іван.	—
Тулыс. Сук-Парма.	42
Јукмөс-дорын. Сің-Паш.	43
Мыјла, кыңи чужі коми література. Сан-Антус.	44
Туйтөм гижөдјас. Нөбдінса-Виттор.	53

Крестьянский журнал на коми языке. Орган Коми Обкома ВКП (б).

№ 5 (8) — Май — 1927 год.

Устьысольск, Набережная, 41.

ИИ 29-1
4

Ставмуыввса пролетарлїјас, օтутчօї!

О Р А Я Ы М

КОМІ ЈӖЗЛӖН ЖУРНАЛ.

ЛЕЗӖ ВОКП (б)-лӖН ОБКОМ БЫД ТӖЛЫГЫН օТЧЫД.

5 (8) №

М А Ј

1927 во.

Квајт во Комі Автономіјалы.

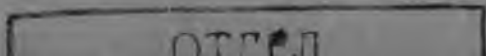
ВажӖн сօкыд вօлі овны ас-сікаса сорнїа јӖзлы. НајӖс озыр-јас, օтут саркօд, җемысаҗыс нартіісны, җескօдісны быд-ногӖн, морттујӖ ез пуктывны. ТајӖ лок кадыс օні колі бօрӖ. да с во-сајын Октабрса револуціја путкылтіс став важ оласногсօ. Быд аслас-сорнїа јӖзлы Сօветвласт гетіс օткоф права. Сегга Сօветвласт ге-тӖ ыжыд օтсօг овмօс кыпօдօм-вылօ да велօдчօм-вылօ сещօм јӖзлы, кодјас колօмаҗе бօрӖ. Мед кокнїжыка да օдјӖжык артміс выль олօ-мыс, вермісны унжык ужалыс јӖз кутчісны сօвет ужас, быд-сікаса сорнїа јӖзлы сетօма права ас-ногӖн овмօдчыны, лօсօдавны ассы-ныс республикајас, областјас.

Сещօм правасօ (автономіја) квајт во-сајын гетісны комі јӖзлы. Мај вїтӖд луно 1921 воын воггїс комі јӖзлӖн автономіја. Ас кїӖн, ас мывкыдӖн, Лҗеҗн велօдօм-герті, мї комїјас, квајт во-нын дорам выль олօм. Комі јӖз тајӖ војаснас јона воҗӖ тувтчісны.

КРЕҒАНАЛӖН ОЛӖМЫС ВЕЖӖ.

Војнаӗҗ-герті тӖдчօмӖн бурміс, паскаліс мїјан вїҗму-ужалӖм. 1912 воын җаҗас да пуктасјас-улын вօлі 29.151 сҗегатїна, օні лыд-фысօ—32.135 сҗегатїна. Став докодыс вїҗму ужалӖмыс да скօт вї-җӖмыс օні унжык-нын важ-герті. Выль-ног ужавны велօдօны агро-номјас. Коҗан во област-паста 11 вӖлӖгтын вօлі нуӖдօма сель.-коз. курсјас. Во-чօжӖн лої вօчօма 2.901 сорнї, 16 сель.-коз. выставка. Креҗтана мујас-вылын вօчօма 217 вїдлӖг. 12 сурс кӖҗајствоын му-јас гӖрӖны-нын плугјасӖн. Област-паста лыд-фысօ 400 гырыс вїҗму-ужалан машїнајас. КӖјдыс машїнајасӖн весалօма коҗан во 76.488 пуд. БӖрја војаснас օтї-мӖд креҗтана кутїсны кӖҗны аҗкыщ, туруҗас, мӖс-вердан соркнї. 25 креҗтана ужалӖны уна переменаӗн-нын.

Скօт вїҗӖм сїҗ-жӖ содօ. 1924-25 воын мӖс лыд вօлі 51 сурс, 1925-26 воын лыд-фысօ—73 сурс јур. Коҗан во ужалїсны 29 случ-неј пункт. 14-лаын вօлі нуӖдօма нормајас-герті скօт вердӖм. ВӖв-

јас 42 сурсаң содöмаöг 45.126-öз. Вöвтöм-мöстöм олыгјасыс чинöны. 1924-25 воын вöли 13.653 вöвтöм олыг, öти вöла—27.201, кык вöла—1.425, кујима—68. 1925-26 воын вöвтöм олыг чинöма 2.426-мында, öти вöлајас содöмаöг—2.918, кык вöлајас—293. Сиғ-жö чинöмаöг мöстöмјас, да содöмаöг öти-кык мöска олыгјас. Ферт, тавога неурожај еща чинтис скöттö.

Крестана агныс кутчигöны бурмöдны овмöссö коператсија-пыр. Колян ар-кежлö вöли лöгöдöма быд-нога 276 г.-коз. коператив. Сени буржыкасö ужалöны да отсagöны крестаналы уждыган төваршществојас. Ем-нын 55 машиннеј, да 24 нур-когтан т-во. Колян во вöли нурјас когтöм-вылö Тсентрсаң бјуджетыг леғöма 4.066 шайт, областувса бјуджетыг—10.260 шайт.

Нажеткајас öни сиғ-жö кутисны содны. Мед кокнйжыка колльöдны тавога сöкыд кадсö, мијан корöм-куға Совнарком леғис отсöг-вылö 100 сурс шайт. Тажö сöмыс мунас тујјас вöчöм да нурјас когтöм-вылö. Уж-вылас медаласны гöлжык крестанасö. Мијан област уна вын пунктис вөр-леғöм лöгöдöм-вылö. Колян во лои-нын леғöма керсö 17 прöцент унжык војнаöз-герти. Кер леғöмыг крестана богтисны 1925-26 воын 2.800 сурс шайт. Таво леғöма кер да шпал 795.615 куб. метр. План-герти абу вермöмаöг петкöднысö. Вывти горөн петисны ужавнысö, сесга робочејјас видчигисны ыжыд дон.

КУЩÖМА КЫПТÖ ПРОМЫШЪЕННОСТЪ.

Муным мијан паскыд, озыр быдгама бурторнас. Сöмын важөн нинöм ез лöгöдлыны, комі мутö вöли еновтöмаöг. Озыр јöзыд вольвлöны вöли сöмын тыртны асгыныс зепјассö. Зев-важөн, коркö вöчöмаöг Нувчимса, Кажимса да Береговса заводјас. Мијан област ез еновт заводјассö, сувтöдис кок-јылас. Мед-бура-ужалис колян во Нувчимса завод. Сени вöчöны чугуна-кöлуј. План-герти, колö вöли вöчны 491 тонна, вöчисны 573 тонна. Берегов заводуын сов вöчöм оз-жö сет убыткасö. Сöмын завоуыс зев-нин важ да омöл.

Сесга мијан област төждыгö вöчны выл заводјас. Öнöз лои вöчöма: кер пилтан завод Сыктывдин-карын, лöгöдöма вөр петкöдыг фирмајас—Печеролес да Комилес. Кыкнаныс лөöны област киподулын. Печераын стрöитöны ыжыд кер-пилтан-завод. Паскöдисны уж төчила да зудјас перјанинын. Паскöдисны Сыктывдин-карса электро-стантсија. Сузöдисны тсентрыг ужөн сöм чери-кыјöм лöгöдöм-вылö. Стрöитчö Јакшинса шоссејнеј туј, сижö öтлаöдас Печераöс Камакöд. Уналаын лои сувтöдöма телеграф да телефон. Колян-во област-паста лои стрöитöма 3 электро-стантсија. Та-кынқи стрöитчöны стантсијајас: Човјын, Кылтовоын, Вичины.

Воғö-кежлö, 15 вога план-герти, лöгöдöма стрöитны: замша вöчан, да консерв вöчан заводјас, Јемваса коғјас-вылын ыжыд гидро-электро-стантсија. Стантсијаыс кутас сетны донтöм вын тсельлуознеј да бумага вöчан пабрикајаслы. Сени-жö поғö лöгöдны канифель

вочан завод. Сегга жона ковмас төждыгны тујјас-вөсна. Таво грун-төвеј тујјас лөгөдөм-вылө местнеј бјуджетыг сетгө 178 сурс шайт. Ва-тујјас ковмас-жө бурмөдны, медса-нын Сыктыв да Ежва-куча. Ковмас өтлаөдны Печера Камакөд каналон, төждыгны жона көрт-туј стрөйтөм-жылыг. Сегга дугдывтөг лоө нуны төдмалан-уж ізшом да һерп петанијасын. Тази вочасон кыпөдам областувса овмөс.

1922-23 вогаң мијан бјуджет воыг-воө содө. Кољан во вөлі лөгөдөма областувса бјуджетсө 3.131 сурс шайт-мында. Лөгөдөм-серти став докодыс локтөма 92,4% -мында. Тавога бјуджет—3.579.247 шайт. Налогјасыг локтө—769 сурс шайт, тсентрегаң отсөг—914 сурс шайт, сегга вөр докодыг—1.453 сурс шайт. Мукөд докодыс поснижыкөг. Бјуджетыг овмөс кыпөдөм-вылө лөгөдөма сетны 897.985 шайт (25%), велөдчан да зоңвицалун кутан уж лөгөдөм-вылө—1.675.788 шайт (46,8%).

ВЕЛӨДЧӨМ.

Револютсия мијанөс садмөдиc, петкөдиc пемыд олөмыг. Школа-јасын кутисны велөдны выл-ногөн, коміон, шыбытисны сені же-мөс да сарөс. Ічөт школајас өні војнаөң-серти унжык. Школајасын өні велөдчөны 77 прөчентыг став чельаф-пийг. Став посни школаыс—487. Ем 11 чельаф-сад. Содиниі ыжыд школајас. Комі област-паста лыд-дысө өні: 5 школа II ст., 6 семілетка, 4 школа крестана том јөзлөн. Ем 1 педтехникум, 1 с.-хоз. техникум, 2 профтекшкола, 3 совпартшкола. Мукөд гырыг карјасса ыжыд школајасын велөдчөны комі пијан—300 морт-гөгөр. Област-паста лөгөдөма 94 лыд-дыган-керка, 95 гырыгөс велөдан школа. Сөветвласт төждыгө сетны грамота быд мортлы.

Кутис нөжјөникөн содны комі гијөм, лијатура. Крестаналы, „Комі сикт“ыг-өтдор, петө журнал „Ордым“.

Зоңвицалун кутан уж автономіја востөм-бөрын сиз-жө паскалі. 1921 воын вөлі сөмын 2 больнича, 3 доктор. Оні лоі 15 больнича, 2 пријемнеј покој, 36 доктор, 90 пельшар, 37 акушерка. Локтан воын содө 8 больнича. Сыктывдин карын востөма туберкулезнеј да веһерическеј диспансерјас.

Вермытөм јөзлы отсалөм-вылө кољан во леңөма гөм 59.560 шайт. Отсалөма 572 мортлы. Таво гөмсө содтөма 68% -мында.

ВОҢӨ-НЕЖЛӨ УҢЈАС.

Важ-ногөн ужалөмөн крестаналы пөтөса, бур олөм дыр оз шед. Комі муын, ескө, поңө овны, бура овны. Сөмын регыджык колө вужны выл тујө. Мујастө вөфитны колө заводитны уна переменаөдн, агрономјас индалөм-серти. Скөттө колө бурмөдны, лөгөдны буржык рөд, вердны норма-серти, вөчавны шоныд да југыд картајас. Сөкі јөлыд, выјыд да кујөдыд лоө унжык.

Муви́тö жу́клöма вывті по́сны торјасö. Колö кутчигны ко́ставны һурјас, сиктјасын öдјöжык нуöдны ви́му лөгöдан уж, јонжыка вöчавны ректасјас, выль мујас, отсавны петны крестаналы выль местасјö, област-пыщкö-жö. Ви́му бурмөдöм-вылö ковмас бјуджетыг сетны унжык гөм. Сегга крестаналы вермас ыжыд отсөг сетны коператсја, колö паскөдны, јонмөдны сјјöс.

Мед став чельасö вермим велөдны, колö воставны јешщö выль школајас, буржыка сені пуктыны ужсö.

Квајтöд областувса сјезд вынгөдіс стрöйтчан план 15 во-кежлö. Тајö мијан мед ыжыд уж. Артмас-кө асланым промышленногъ, секи мијан олөмыд помöд вежгас, секи крестаналы оз ковмы сузчана олөм корсны мунны Сібырö.

Бјуджеттö ковмас воэö кыпөдны. Тсентр-вылад вывті нафејтчыны оз ков. Асланым докодјасыс омөла-на сурöны. Прөмысјас да кер-леэöm паскөдөмөн ковмас докодјассö содтыны. Бјуджетгыс унжык гөмсö ковмас сетны овмөс кыпөдөм, да велөдчөм-вылö.

Зев јона ковмас төждыгыны төвар-дон чінтөм-вөсна. Öнi донјасыс вывті-на ыжыдöг.

Чөрыджыка колö нуөдны учреждөңнејасын коміöдан уж, паскөдны комі літөрагура.

Со кущөм гырыгжык ужјас-вылö ковмас буржыка виэөдлыны локтан војасö.

М.

Гіжөд-пыр дорам выль олөм.

Воыг-воö содöны газетö гижөсјас. Колан во-нын вöлі лыффыгö став Совет-Сојуз-паста кыкго ветымын сурс-гөгөр гижыг. Најö нуөдöны зев ыжыд уж. Робочөј да крестана-пөвсыг петөм јöz отсавöны бурмөдны советјас, коперативјас, вермасöны ас гижөдјаснас војтыркөд, кодјас кықкө зугöны, либö торкöны бур ужсö. Газетö гижөсјас индалöны став һельучки, омөлтөрјассö, ошкöны вескыда ужа-лөмсö, дорöны выль олас-ног.

Мијан областын сјз-жö селкорјас кутисны содны. Колан во тудыснас чукөртлім газетö гижыгјаслыг мед-возза областувса сјезд. Секи вöлі „Југыд туй“ да „Комі сикт“ газетјасö гижөсјас лыффыгö 250 морт-гөгөр. На-пөвсын унжыкыс сиктса том војтыр. Гөр-бердын ужалыг крестана да нывбабас ещаөн-на гижöны.

Сјезд сетліс уна индөдјас. Сы-бöрын областувса газетјасö кутис локны унжык гижөд. Колан вога мај төлыгын (сјезд-возвылын) воліс газетјасö сомын 402 гижөд. Јуң-төлыгын локтіс 492 гижөд, јулын—781, августын—625, сөңтабрын—726, октабрын—555, ноябрын—882, декабрын—898. Сөрт, селкор лыдыс ещажык. Мукö-

дыс өтi тöлыгнас ыстас уна гижöд. Бөрја тöлыгјасас вöли лыффыгö 500-гөгөр газетö гижыг.

Став гижöдыс оз-на шогмыны.

Оз-на шогмыны став воан гижöджасыс. Фекабр тöлыгын 898 гижöджасыс позіс леңны сöмын кујим-го-гөгөр гижöд, сегга ыстöма учрежденьејасö тöдмалöм-вылö 147 гижöд. Позö шуны—жынјыс ез шогмы. Зев уна гижöны ічөтторјас-јылыг. Мукöд адзылас кодлыгкө јуөм, когагöм (тышкагöм), сегга пыр сы-јылыг јуөртö областувса газетö. Овлывлö сещöмтор: мортыс лучкі фелöсö тöдтөг, јöзлыг кывлöм-бöрын, либö лöгалöм-куза гижö газетö. Сегга öтиторјывгыс кык-ногөн гижöны. Öтi селькор ошкö ужсö, мөд селькор фивитö. Он і тöд, кодыслыг гижöмсö пыфди пуктыны. Мукöдыс гижасны зев куза, быд-ногөн сорпавласны, сегга он вермы гөгөрвоны,—мыј-јылыг көсјöмаөг вiставнысö. Овлывлöны гижöджас нiмов пасјытөг, либö адрестөг. Сещöм гижöджастö, ферт, редаксияыд оз вермы леңны.

Селькорлы колö паскыджыка да пыдöжыка вiзöдны.

Öнiöз-на унжык селькорыс гижö сöмын омөлтөрјас-јылыг, индалö чулкаинјассö, петкөдлö өктјасыдлыг ужсö. Југыдинјасыс, виль олөм течöмыс оз тыдав гижöджасыг. Мукöд-дырји вiзöдлан газетадда, весiг шог богтас. Бытö өктјасыд кутöмаөг пöдны јуөмнас да когагöмнас. Дас вонад-егкö вежсiс-нын оласногыд, артмалiсны уна бурторјас. Емөг-нын виль петасјас олөмын. Уна морт кутчiгöны бурмөдны асгыныс вiзму-ужалöмсö, еновтöмаөг-нын јенмөс, велөдчöны, петöны гуыс-моз пемыд олөмгыс, отсалöны кыпöдны сөветјаслыг да коперативјаслыг ужсö. Та-јылыг колö јонжыка гижны газетад.

Сөветјасад јөз-костын нуөдан ужыд өктјасад вермас бурмыны öдјöжык, кутасны-кө селькорјасыд газет-пыр петкөдлыны став ыжыд-жык өктса ужјассö, налыг пемыдла-дорсö да југыдла-дорсö. Мiјан зев-на еща гижöны волісполкомјас да партија уж-јылыг. Газет оз-на бура вiстав-кущöма волісполкомјас дорјöны гөл војтырөс, кущöма отсалöны гөл да шөркодфема крестаналы велөдчыны, кыпöдны овмөссö, бурмөдны скөтсö, вiзму ужалöмсö, вöчавны тујјас, ректасјас, вильмујас.

Сегга омöла гижöны—кущöма кыптö вөлөстувса бјуджет, с.-коз. коператсiја, кызі өктјасын нуөдны вiзтан уж, чiнталöны тöварјаслыг донјассö, вермагöны гырыг рөскөдјасөн. Уналаын-на өктса јуралыгјасыд пуктöны агнысö вывти вилö, өтдортöны крестанасö, оз өибöдны најöс сөвет-ужас, фелöјассö дыр нужöдöны, зiк гудрагöны кабала-пөвсын, бурторсö нiнөм оз вöчны. Тащöм ужалыгјассö колö јонжыка јанөдны газет-пыр. Коркö Нюбдинса Вiктор гижлис: „лок олөмсö вуштышта, бур олөмсö ошкышта“. Сещöм-жө мед вöли ужалан тујыс мiјан селькорјаслөн.

Селькорјаслы колö ужавны чукöрöн.

Разіпелі ушалöмөн, мöда-мöднысö öтдортöмөн селькорјас дыр оз велавны бура гіжны. Кöні ем кујим-ноль газетö гіжыс, сетчö колö лöгöдны селькор-кружок. „Југыд туй“ газетын вöлі паскыда гіжöма—кызі лöгöдны тащöм кружокјассö. Сетчö пырöны быд ужалыс морт, коді гіжлывлö кущöмкö газетö, лібö көсјö гіжнысö. Не-кущöм ескöданпасјас оз ков. Быд селькор ужалö ас вöлаöн, боковыс щöктытöг. Оз ков повны кружокö пырöмыс. Ним-гертынд ескö вермасны секі тöдны. Сöмын гуса-нимтö пыр колö кутны гусöннас.

Мед-ыжыд уж кружоклөн—стенö öшöдан газет-бердын.

Быд селькор вермас велöдчыны бура гіжны стенö-öшöдан газет-бердын. Мукöд первојсагыс кутчигöны гіжны областувса газетö. Ферт, налөн воzza гіжöдјасыс оз шогмыны. Міјан-ногыс, колö велöдчыны гортса газет-бердад. Быд ыжыджык өиктын позö вогтыны асгыныс газет. Гіжанторјыд, мајбыр, сурö. Мыј-јылыс өиктса селькорјас гіжöны областувса газетö, сіјö ставсö позö леzны стенö-öшöдан газетö. Секі-на вермас лоны ыжыджык пöлза. Регыджык угас сін-воzад омöлтөрјасыс. Крестана адzасны: со-пö-тај мыжа војтыртö јурöдыс оз малавны.

Онöz-на уналаын стенö öшöдан газетјассö кутöны ас-күподулас комунист, да комсомол јачејкајас, куш ас-выннас сіјöс леzöны. Воzö-кежлö колö газет леzöмсö сетны кружокјаслы. Мед газетыс лоас став крестаналөн, мед унжык гөр-бердын тільгыс крестана кутасны гіжны газетас, виставлыны сені ас олөм-јывгыс, индавын став нельучкіјассö.

Стенö-öшöдан газетын ужнас вескöдлö редколлегіја. Сіјö-жö редколлегіјаыс нуöдö ужсö кружоклыс. Ем-кö кружокыс, редколлегіјаыс бөрјыгсö сені. Газет леzöмыс-кынзі кружокјаслы колö щöкыджыка чукöртчывлыны, сорнитны сені: кызі буржыка да мыј-јылысжык гіжöны, кызі јонжыка разöдны газетјас, кущöм омöлтөрјас вöлі петöма ас газетас, кызі леzны выль номерсö, мыј-јылысжык гіжны областувса газетö, сізі воzö. Кружок-вылын колö видлавны, кывзыны областувса газетлыс индöдјассö, селькор-өјездјаслыс шуөм-јассö, лыффыны селькор-журналјас, велöдчыны буржыка гіжны ас комі кывјөн. Мед быд комі селькор кужіс гіжны коміөн. Сіјö мед колантор.

Комунист-јачејкајас омöля отсаөбны.

Селькорјас вajasны ыжыд бур сöмын секі, најö-кö оз кежны бокö, оз сувтны озырјас-дор, кутасны ужавны партіја индалөм-герті. Міјан партіјаса-јачејкајас оз-на кужны вескöдлыны тајö ужнас, еновтöмаг сіјöс. Сегга мукöдлаын јачејкаыс кыјöдö быд воков селькорлыс, кутö ас кіас стен-газетасö, агныс пукталöны сетчö ред-

кольегіясө. Тащом тујдөдөмыд бурсө һинөм оз сет. Оз ков зес-көдны газетө гижыясөс. Јачејка вермас бура вескөдлыны селькор ужнас буржык партијаса шленјас-пыр, кодјас агныс гижлывлөны газетө, кодјасөс мукөд селькорјасыс рафејтөны, пунктөны ас вөланас редкольегіјаө. Сіз-жө вескөдлө селькор ужнас комсомол-јачејка. Јачејкајаслы колө ас собраннејас-вылас щөкыджыка горһитны селькорјас-костын уж пунктөм-јылыс, бетавны индөдјас селькорјас-пөвсын ужалыясас аслас шленјасыслы. Абу-кө-на лөөдөма өіктас газетсө, лөбө кружоксө, јачејкајаслы ковмас сіјөс регыджык вөчны буржык шленјас-пыр, мед најө вермасны өібөдны ас-бердас мукөд селькорјассө.

Регыд (мај 29 лунө) лөө чукөртлөма 2 областувса селькорјаслыс өјезд. Сени бара јона горһитасны газетө гижыяс-пөвсын уж лөгөдөм-јылыс, бетасны уна индөдјас. Мед өнісан-жө быд өіктын мөвпыштасны, кызі буржыка пуктыны селькор-ужсө, мед өіктјасын пырыс-пыр кутасны бырөдны мјанөн тани индалөм һельучкіјассө.

Мини..

Партија-јачејкајаслөн јөз-костса уҗыс ГОЖӨМЫН.

Јөз-костын гоҗса уҗјас-бердө бөстөгөһөн, партијаса јачејкајаслы ковмас бура виқөдны төвса уҗјасыс-вылө. Төдмавны-кущөм уҗјас, партија щөктөмјас-герти, колан төлын вөчөма да мыј артмөма. Мыј вөчөма колөм төлын, ми гижны огө кутөј. Сіјөс партијалөн јачејкајас агныс төдөны. Сөмын колө шуны: јөз-костса уҗөн таво партијаса јачејкајас матө өібөдчисны јөз-динө, быд уҗө кутисны јонжыка кыскыны унжык крестанаөс да робочөјөс. Сы-вөсна уна гырыс уҗјас вөчны лоны кутис кокһижык. дај јөзыс јачејкајас-вылө кутисны виқөдны буржыка.

Јөз-костын уҗнуөдны јачејкајаслы бура кутис отсасны і Комсомол. Сы-понда крестана комсомол-вылө, важ-дорыс, буржыка кутис виқөдны. Таво волісполкомјасө комсомолөчјасөс лөі бөрјөма колан-вога-дорыс унжык (24-гаһ соди 60 мортөз).

Буржыка кутисны отсасны і лыффыган-керкајас: виқөдан-да, јөз-костын быд уҗ-нуөдиг-кежлө, револүтсіјаса праҗһикјас-кежлө. а унаөн-і быд төлысын, леқалөны стөнө өшөдан газетјас. Сөгса уна-пөлөс кружокјас-пыр крестанаөс јона тујдөдалөны буржык олөм лөгөдөмлаһ.

Кущөм уҗјас омөла мунисны колөм төлын.

Колө тани виқөдлыны, мыјјас омөльжыка нуөдөма колөм төлын. Секи гырысжык уҗјас-пыс омөла мунисны со кущөмјас: ез быдлаын бура лө лөгөдчөма кер-леқиг-кежлө. Мукөд јачејкајасыс кер-

леңны колөм-жылыг жөзүскөд сорһитигөн ез вермыны жөсө төдмөдны, мыјла јонжыка колө кер леңны, Комму-заводјасө ветлөм-дорыг. Јөзүс кер-леңмө бөгтөісны таво горөн, кер-леңөм, содөм-пыфди, чініс.

Омөла лоі жөз-костын ужсө нуөдөма велөдчытөмјаслыг пемыдлун бырөдны колөм-жылыг. Сы-понда і ачыс, пемыдлун бырөдан ужыс муніс омөла. Став област-папта колан төв вөлі көсјөма велөдчытөмјас-костыг велөдны грамотаө 5.400 мортөс. Көсјөм-серти, тыдалө ез ло. Сөмын кујім сурс морт-гөгөр лоө велөдөмыс.

Вывті омөла муні візму да кер-шпал-дорын ужалыгјаслыг сојусө бурмөдан уж. Өнөң-на уна тајө сојузса јачејкајасын вегкөдлыгјасыс бура олыг жөз. Партијаса јачејкајас тајө ужнуөдөм воңвылын омөла нуөдісны жөз-костса ужсө. Сіјөн коланторјыс тајө ужын ез артмы.

Таво төв өіктјасын омөла-на лөгөдчөмыс вөлалі револүтсіјаса праңнікјас-кежлө. Сы-вөсна унжык праңнікјассө коллөдлісны сөмын: челаф, комсомолецјас, коммунистјас да советскеј служашщејјас.

Жөз-кост ужнуөдігөн партијалөн уна өіктса јачејкајас оз өтувтны (кужтөмла-лі, мыј-лі) вынсө комсомолецјаслыг да профсојузнікјаслыг. Сещөм јачејкајасыд ас-кежаныс мырсөны, унаыг вынныс оз суңды-да, жөз-кост ужсө нуөдөны жеба.

Вывті омөла муніс ужыс жөз-костын Авіахімөс, МОПР-өс, „Бырөдам пемыдлун“ да мукөд обществојас јонмөдөм-пазкөдөм-куңа. Тащөм ас-вөлаа обществојассө-влымөдан уж бөгтгыліс-һін колан 1926 вога јанвар төлысын, да унжыклаас өні-на абу ештөма. Сегса обществојасын оз ужавны крестана. Уна партјачејкајас тајө ужсө өнөң-на пыфди оз пуктыны.

Тащөм һелүчкіјассө жөз-костын ужнуөдігөн воңө-кежлө ковмас бырөдны. Гожа уж-бердө бөгтөігөн тащөм торјас-вылө, ферт лоө віңөддыны.

Мыј колө да поңө вөчны гөжөмын партијаса јачејкајаслы?

Локтан гөжөм-кежлө колө лөвөдчыны бура, медем-егкө жөз-костын ужыс гөжөмбыд дугдывтөг муніс. Сің-кө, ковмас гөгөрбок воңыв мөвпыштны, мыј колө, мыј поңө да мыј вермам гөжөмын вөчны. Оз ков гөжөм матыгміг-мозыс лантны да чајтны: өні-пөөд, гөжөмнад, һінөм-һін оз артмы-а. Еновтчан-кө, ферт, һінөм оз артмы. Сещөм гамтө воңө-кежлө колө шыбытны.

Локтан гөжөмө партијаса јачејкајаслы ковмас гетны бур отсөг волісполкомјаслы да коперативјаслы, мең најө көф кыкыг-кујімыг вермісны чукөртлыны скөдјас да сорһитны жөзкөд асланыс уж-жылыг, да мукөд коланторјас-жылыг. Сещөм скөдјас-дырјыс оз ков вунөдны сорһитавны сотчөмыг вөр-віңөмјас-жылыг, гагјас гөјөмыг коңајас віңөм, крестаналы мукөд коланторјас-жылыг.

Коперативјас ужалом-жылыг горнитигон, колө виждлыны мыј вочома товар-дон лежом-куча. Бура колө лөгөдчыны да уна јөзөс кыскыны щощ празнујтны коперативјаслыг празниксө (јулын). Секи колө унжык јөзлы гөгөрвоана виставны мыј вочома коперативјаслөн советвластлы 10-во тыриг-кежлө, мыј да кызі најө вождө көсјөны вөчны.

Ас-вөлаа обществојаслыг да делегаткајас-собраниејаслыг ужсө сиз-жө гожомын оз ков дугөдлыны. Јонмөдны колө обществојассө, најө уж-бердө кыскыны крестанаөс. Тулыс-помнас колө чорчөдны „Комі морт“—вылө гөм чукөртан уж. Сегга Авиахимлы нөлөд во тыран лунө виждлыны буржыка сјјө уж-вылас. Тајө нөлөд во тыран лун-кежлас колө буржыка лөгөдчыны да ыжыджык гөгөрвоөм гетны крестаналы Авиахим-јывгыс.

Јачејкајаслы колө став нывбабаөс да делегаткајасөс матыгтны кагајаслы-јаглы-вогтан-уж-бердө; горнитавны і мужікјаскөд, мед најө нөті ез падмөдны тајө ужнуөдөмсө.

Таво јун 1-ј лунган јул 15-өд лунөч кутас мунны вижму-бердын да кер-шпал-дорын ужалыгјаслыг сојузсө бурмөдан уж. Сојузас емөг уна шленјас јона бура олыг крестана-костыг, кодјаслы устав-герті оз-поч лоны тајө сојузас. Тајө ужыс—вывті ыжыд уж. Ковмас сојузсө весавны да зилны, мед сојузса ужас јурнуөдыгјаснас лоіны гөль крестана-костса кер-шпал легыгјас. Сөмын секитө шөркофдема да озыра олыг крестана, важ-моз-жө, кутасны увгыны, шуагны бара најөс топөдөм-жылыг. Партијаса јачејкајаслы ковмас вожыв бура төдмагны тајө ужсө нуөдан индөдјаскөд, лучкі виставлыны профсојузын ужалыгјасыссы да шленјасыссы та-жылыг партијалыг шуөмјассө.

Оз ков лежны лөнавны ужыссы і лыфдыган-керкајаслыг. Гожомын, ферт, лыфдыган-керкаө гырыг і посні јөз омөлжыка кутасны воывны. Избачјаслы, коммунистјаслы, комсомолецјаслы, сиктса велөдчөм војтырлы ковмас мунны крестана-динас аслыныс: празниклунјасө, прөст-кадјасө өшінувјасын пукалігјасөн нуөдны горнијас да лыфдыны газетјас.

Гожомбыдөн скөдјас-вылын, горнитигјасөн да газетјас лыфдөмөн ужалыг јөзлы бура виставлыны: став јөз-кост олан-ног-жылыг. Роч-му да Советјас-Сојуз-пагта советјас сјездјаслыг шуөмјассө; 1927-28 вога вижму-вот-жылыг.

Мед абу колөма вөлі бөкө і јенлы ескыгјас-костын ужалөм. Јешщө-нын јона та-жылыг лоө мөвпыштны да чорыда ужсө нуөдны, көні емөг сектајас. Крестанакөд горнијас: олөм бурмөдөм-жылыг, наука-жылыг, социализм вөчан туж-жылыг да мукөдторјас-жылыг,—быдсөн колө инмөдны јенлы ескөмыг дугөдчыны колөмө. Быд вичкоса празник-вожвылын колө унжык ескыг гөль да шөркофдема олыг крестанинлы гөгөрвоана виставны кыган бөгтөма сјјө празныкыс. кызі ужалыг јөз празнујтөны да мыј овлывлө празнујтөм-бөрас.

Гожомын лоё нуодны: Авиахимлыг ноль во тыранлун, коперативжаслыг празник, конституцја вынгодан лун, ставму-пагтаса ужалыг том жозлыг отувтчан лун да мукөд революцјаса празникјас. Тајо празникјасыс-кежлө ковмас воэыв лөгөдчыны. Празничайтныс колө кыскыны унжык гөль да шөркөдфема олыг крестанаөс. Сегга быд революцјаса празник-дырји колө заводитны крестанаөс лөгөдны Октабрса революцјалы 10-во тыранлун празник-кежлө.

Нызи буржыка нуодны жөз-костын ужсө гожомын?

Мед-ескө локтан гожомын лөгөдчыка нуодны жөз-костын ужсө, партијаса јачејкајаслы колө төдны кујим тор.

Өти-кө, быд уж-кежлө (празник нуодны, крестанакөд сорыитны, мукөдтор) колө бура лөгөдчыны воэыв, индыны коланторјас.

Мөд-кө, быд ужө колө кыскыны щөщ комсомолечјасөс, ущителјасөс, пельшарјасөс, профсоюзјасын ужалыгјасөс, воэмөстчыг (партија-дор муныг) крестанаөс. Тајитө кыкныжык лоё нуодны көс-жөмјастө.

Кожмөд-кө, бура төдмагны мыј, областгаң да уездјасгаң щөктөмјас-серти, гожомын көсјөны вөчны: комсомол-јачејка, лыдфьюанкерка, профсоюзјас. Төдмагөм-бөрын ставныслы сетны чуждөдан индөдјас. Сегга оз ков леэны најөс еновтчыны жөз-костын ужнуөдөмыг.

Партијаса јачејкајас-кө гөлөмгаңысжык богтгасны, жөз-костын ужјассө позө бура нуодны, позө вөчны уна буртор крестанаөс вьл олөмлаң кыскөм-куға да советвласт јонмөдөм-куға.

Булышов.

Комсомоллөн моҗјасыс виҗму овмөс кышөдан уҗын.

Сиктса комсомол-јачејкајаслөн гожомын мед-ыжыд уҗыс виҗму-бердын. Виҗму овмөс кышөдан да бурмөдан уҗнуөдөмнад сиктса комсомолечјас пунктөны асгыныс пажсө вьл олөм, сотсиализма олөм вөчөм-вьлө.

Мыј-вьлөжык гожөмнас да тулыснас комі сиктса комсомол-јачејкајаслы колө јонжыка виҗөдлыны? Уна вөлөстјасын да сиктјасын таво мунны кутасны

му јуклөмјас.

Революцја-бөрын тыр мујас вешталөмјас ез вөвны 42 вөлөгтын. Сещөм инјасад тащөм куҗ кадјаснад мукөд овмөсјасыс јөзыд быри, мукөдлөн јона соди. Мукөдлаын му-јуклөмјасыд-ескө-и вөліны, да мујассө торјөдлісны зев уна-пельө,—некущөм төлк, бара ез ло. Ферт, унжык муа да еща семјаа крестанаыд кутасны воча мунны

му јуклөмыдлы. Секі і ковмас комсомол-јачејкајасыдлы агнысө петкөдлыны—суғдытөм крестана-вөсна төждығыштны. Колө бостғыны вөјдөр гөл да шөркөфәма крестана-костын заводитны сорні нуөдны му-јуклөм-јывғыс, виставны налы куцөм законјас та-јылыс емөс. Унжык јөзис-кө өктад бостғасны му-јуклөмө, ферт, өті-мөды—јуклыгөмјаслы паныд мунығјасыд нинөм оз вермыны вөчны, оз вермыны сувтөдны уғсө. Мујастө јуклігөн колө јона зільны, мед-егкө бырөдны посні пельө да мөда-мөдыс ылө мујастө јуклыгөмјасыс.

Мукөдлаын крестана зільны кујім переменаа му вөфитчөмыс еновтчыны, заводитны мусө вөфитны

уна переменаөн.

Сөмын тани бара торкө став төлкөсө уна да посні-пельө му јуклөмјасыд, либө мыјкө јешцө мукөдтор. Тацөм инјасад колө мөвпыштны ғемлемерөн јуклыгөм-јылыс. Та-дырјі, ферт, ковмас унжык гөм да унжык вын пуктыны. да-өд бурыс унжык-жө і лоө, сөгга комсомол јачејкајаслы колө сорні нуөдны, мед-егкө крестанаыс бостғисны унжыкөн уна переменаа му вөфитөмас.

Кызі, куцөм переменаөн лөсыджык мујастө вөфитны, колө жуағны агрономлыс.

Видлөгјас.

Зев уна крестана гаралөны мукөд-дырјі куцөмкө выльторјас вөфитөм-јылыс. Сөмын полөны—өті сорні-куҕаыд-пө огө лыгтө вөчнысө. Көдкө-кө-пө-егкө видлөг вөчис, петкөдліс мјанлы, секі-пө поҕас бостғыны.

Емөс нарөнө видлөг-вөчан стантсіјаяс. Нәјө быдсама-пөлөс видлөг вөчөны віғму ужалөм-бокғаң, уна бур индөдјас вермасны бетны крестанаыдлы. Сецөм стантсіјаясыс корғөны крестана-пыщкыс гіжығјасөс (корреспондентов).

Комсомолыдлы колө бостғыны і тајө уғ-дінас. Комсомолечјаслы да віғму велөдан кружокса шленјаслы колө заводитны вөчавлыны видлөгјассө, сөгга гіжасны видлөг стантсіјаяскөд.

Турун да мукөдтор көзөм.

Өні уна крестана-нын заводитөны мујас-вылас көзны турун; мөс-соркні, картопель. Сы-дінө өіктса комсомоллы бара-жө колө бостғыны. Таво колө-нын унжык комсомолечлы да віғму-велөдан-кружокса шленлы заводитны көзны ас-мујас-вылас турунјас, картопель, мөс-соркні. Көні колөм во видлөг мыј-јылыс-кө артміс, таво колө јонжыка сы-дінө бостғыны, мед бур вөчөмторјыс верміс јонжыка пагкавны.

Мукөдлаын өғімјастө да һаңјастө зев јона шыкөдлөны гағјас. Сөгга овлөны һаң-вөгөмјас. Көні таво тацөм һелучкіјасыс лөбны, комсомол-јачејкајаслы өтув агрономкөд колө вермасны ськөд, виставлывы крестаналы—кызі колө вермасны.

Колө-жө комсомолыдлы віқөдны, мед омөл пощөс-вөсна көза-
жастө ез талав скөт. Быд комсомольчлы вөждөр асгыс пощөсжассө
колө відлыны—бурөг-ө. Колө отсавны ісполкомлы, мед-егкө быд
крестанінлөн пощөсыс вөлі јон. Гөлінік крестаналы, оз-кө најө ас-
выннаныс вермыны лөгөдны асгыныс пощөсжассө, колө сетны өтувја
ужөн отсөг.

Овмөстө колө артавны.

Артыштөм да пасјыштөм-кө абу овмөсад, он вермы төдны—
унаө овмөсыд пөльза лібө убытка вөјө. Тајө ужтөгьд бытөө мі сін-
кушөмөн мунам. Артыштөмтө да пасјыштөмтө вөчны, карандаш да
бумага-кыңзі, нінөм сөгга оз ков. Быд комсомольчлы колө аслас
овмөсын нуны пасјалөмсө (учот). Кыңзі, мыј, кушөм кадын вөчін,
унаө ужсө пуктін,—овмөсад ставсө колө артыштны.

Ас-овмөсас јуралыг комсомольчлөн моғјасыс.

Віқму кыпөдан ужад мед-ыжыд могыс воө овмөсас јуралыг,
комсомольч-вылө. Оні ас-овмөсас јуралыг комсомольчјас быдлаын
(сің-жө і міјан областын) чукөртчывлөны горнөтны ас-костаныс да
агрономјаскөд віқму-ужалөм-јылыс. Сөщөм чукөртчылөмјас-вылас
колө корлывлыны щөщ і мукөд (ас-овмөсас не јуралыг) комсомо-
льчјасөс. Колө-жө сетчө корлывны выл-ногөн віқму ужавны зільс
том јөзөс. Сөщөм чукөртчылөмјас-вылын ас-овмөсас јуралыг ком-
сомольчјаслы індөны асгыныс мујассө Ленин-ногөн-ужалыс том јөз-
Сојузын (ВЛКСМ-ын). Мед-егкө ас-овмөсас јуралыг комсомольчыс
ез-жө кеж бөкө, мед ез сібды ас-овмөсас кокнас і јурнас, ез ву-
нөд зікөз обществоса ужсө. Колө, мед сиктса ас овмөсас јуралыг комсо-
мольч нуөдіс выл-ногөн, бура асгыс овмөссө да мед ез вунөд щөщ
обществоса ужсө: мед вөлі коператівјасын шленын, мед велөдчіс
да бөстгіс өтвылыс віқму ужавны, вөчіс мукөдтор.

Колө ужавны өтувтчөмөн.

Сузгытөм крестанінлы өтнаслы зөв сөкыд асгыс овмөссө бур-
мөдны. Кытчө-егкө гөл крестаніныд ез кутчіс—нөбны-лы машина,
лібө мөс, вөв, мыкө мукөдтор—өтнаслы сылы сөкыд. Öткөннад
буржык да донажык машинатө он вермы нөбны. дај өтнадыдлы
ічөт овмөсад гырыс машинагыд нінөм. Сы-вөсна-і крестанандлы
колө өтувтчыны, віқму-ужалан-коператсіјаө шленө пырны. Сөмын
өтувтчөмөн кокнөжыка да өдјөжык вермасны крестана асгыныс
овмөссө бурмөдны.

Крестаналы өтувтчыны позө уна-пөлөс коператсіјаө. Мед-вој-
дөр јонжыка колө віқөдлыны машинајас сузөдан да уждыган ко-
ператівјас-вылө, өтвылыс віқму ужалан артельјас-вылө.

Вөр-сотчөмкөд вермасөм-јылыс.

Быд во, мыјон кутас матысмыны гожөм, воґвыв і лоө псвны вөр-сотчөмјасыс.

Мыј-вөсна щөкыда овывлөны јаг-пөжарјасыс? Вігтавны тавылө абу сөкыд. Быдөн төдам, чардбыс некор оз өззы быдман улпу. Өткымыныс-нын өзјывлөны кос пујас. Сөмын-өд чардбыс овывлө унжыкыс зерігөн, либө зер-воґвылас. Сы-вөсна, чардбі-помыс бі оз вермы паскавны,—зерыс кусөдө. Сіґ-кө, јаг-пөжарјасыд лооны сөмын јөз-кі-помыс; либө біөн нелучкіа вөфитчөмыс, либө нарөзнө өзтөмјасыс.

Комі јөзыдлөн ужалөмыс-олөмыс кызыс вөр-пөвсын: сені сәлөн олө скөтыс, ғвер-пөткатө кыјөны, тыла-пашна вөчөны, пес кералөны, быдсама вөтөсјас вөтөны, турун пуктөны, сіґи воґө. Сөрт, сөсга пыртө вөрад ветліг-олігөн, зев еща колө пөжар вөчтөґызд, нелучкіа-кө біөн сені вөфитчан.

Быд мортлы јона колө вөдчөгны вөр өзтөмјасыс. Колө лүчкіжык біөн вөфитчыны. Зев-өд кокні сіґөс вөчнытө. Сөмын көсјөмыс колө. Біпур-вылө местасө колө бөрјыны боқысжык быдсама коскламгыс. Сөщөм местаыс-кө оз сур, біпур-местасө колө паскада-коґ весавны да гөґөрыс кодјыштны ічөтік канава: мыјөн быс оз кут ковны, колө сіґөс кіөкавны ваөн, либө тыртны муөн, мед оз кол нөті бја-серапоныс, ні шомторыс. Вөрад уґлігөн војјасын лоө бісө віґны дыржык, мед уґнысө шонысжык вөлі. Сөкі біпур-местасө быґ колө бөрјыны пөжар лөтөм інын: мед сіґө вөлі куш-вылын, увтасынжык, ылын кос увјасыс, пујасыс да вөрса быдмөґјасыс (кос ныщјасыс да, мыј-да), төв-сајысжык.

Вөрын куриґчөгөн колө чігаркапомјастө да ізтөґпомјастө шыблавны кусөдөмөн. Вөралысјаслы (лыґысөјаслы) оз ков пыжіјасөсө

патронас вöчны торкыг, кудельыг лыбö ватаыг. Колö сы-вылö богтны гумага лыбö гын,—најö лыжöм бöрас-оз озыны.

Тыла сотигасигөн лыбö ви́з вöчигјасөн пöжар лоöмыг зев јона колö видчигны: местасö сы-гөгöр весавны муöзыс да гөгöрыс-коджны канава. Сотны колö зев лон поводфа-дырји. Сотчигас пыр ви́здны би кустöзыс.

Тани кыв-мöд колö шуны тыла вöчöмјас-јылыг. Тыла вöчöмјасыд мијан важысан-нын мунö. Сöмын сижö зев омöлтöр вöчö. Сы-

вöсна, законјас-серти, öни оз лезны тылајастö вöчны.

Мујас тырмытöмла, комі фадöйд мукöд-дырји оз кывзы законјастö, пырö пыдö јагö, гусөн кералö вöрсö—вöчö тыла. Сыыг öни сижöс кыскöны сүдö, дај тыла-вывгыс воöм һаһсö богтöны.

Тажö омöль-торјасыскöд тыла вöчöмјасыдкöд, колö вермасны кык-ногөн: öтикö кутавны тыла вöчыгјассö да сүдö гетавны, мöдкö, бурмöдны крестаналыг овмöссö, агрономјас велöдöм -серти, лептыны ви́змујасыг докод вайöмсö, мед крестаниныслы сузгытöмла ез-ло гусөн кајны вöрö да жүгöдны сижöс.

Колö јешщö гарыштны чельф-јылыг. Најö лун-лун олöны вöрын. вöтчöны, мöс ви́здны-да, мыј-да. Налы зев јона кажитчö бијасöм-

ыд, мукöд-дырји окотасö тешитöм-понда öзтöны кос вöр-турунсö, лыбö лок кламсö—сизі вöчöны пöжар. Бат-мамјаслы чельфјассö јагö мöдöдигөн колö велöдны, мед најö оз биасны, торја-нын оз дурны биөн.

Вöр-сотчöмјасыд вайöны ставнымлы мијанлы дај госүдарстволы зев ыжыд убытка. Ыжыд-мыж госүдарство-возын вöчöны вöр öзталыгјасыд.

Комі фадöйд тащöм пöрајасас дорјысö: менам нем вылö-пö вöрыс тырмас. Нöти оз нырјас, оз зил, вöр кусöдöмлаһ, оз зил зевит јаг öзтыгсö коргны да виставны.

Ноджа-дорын.

Тақинад вөр-сотчөмјасыг видчигөмыд пыр-на важ-ног сулалө ми-жан-воңын. Колө чодыра мөвпыштлыны ськөд вермасөм-јылыг. Та-понда јөз-костын колө нуөдны зев ыжыд уж. Петкөдлыны-вистав-ны крестаналы—јагыс абу јөзлөн, „каченней,“ кодлөн-кө, вистав-лыны—вөртөгыс крестанін оз вермы овны, сытөг сылөн овмөсыс жемас. дај воқө олысјаслы ковмас-на вөрыс.

Төдмөдан ужсө колө заводитны нуөдны пырыгтөм пыр-жө. Кыскыны сетчө став сөвет да јөзкост уж нуөдан инјассө. Колө школајасын том јөзсө төдмөдны вөр-јылыг, сижө колөм да виқөм-јылыг.

Лыффысан-керкајасө да библиотекајасө колө мөдөдавны гөгөр-воана нигајас вөр-јылыг, сетавны крестаналы лыффыны.

Крестаніныд гөгөрвоас, мыјла вөр колө виқны сотчөмјасыг-да, оз кут кыз гурө вөдитчыны вөрын биөн, кутас вермагны мукөд гөгөрвотөм, кыз-гурө биөн вөдитчыг јөзыскөд.

Быд сиктса ужалыслы да ужнуөданінлы, быд крестанінлы ко-лө буржыка мөвпыштлыны вөрјас сотчөмыг виқөм-јылыг, бура вө-дитчыны вөрын биөн, велөдны сы-вылө мукөд, ырјанитчыгжык мортөс.

Тайөс-кө ставсө вөчан, вөр-сотчөмлы пөзө пуктыны пом.

В. Забелін.

Вөравны

Мујас-вылын јог-турункөд вермасөм.

Міјан мујасным зев јогөе быдгама-пөлөс туруннас. Медга-нын уна на-пийг, овлө јог-турун, кодї-тај быдмө межајасын, тујјасын да канавајасын. Һаң-көза да пунктөсјас-пийн јог-туруныг омөлыс зев ыжыд: јог-турун бөгтө муыслыг һаңлы да пунктөслы колан вынсө; бөгтө васө муыс, когтө сїјөс; сажөдө быдтасјасөс шондыг; јог-турунгаң паскалөны быдтас-гојыг гагјас, бур оланін налы јог-туруныс-да; јог-турун оз леғ һаңлы воны, сы-вөсна урожај чїнө; вывті-кө-нын уна му-вылын јог-туруныс, һаңыд-вермас қікөз һе воны.

Сы-понда јог-турункөд колө, мыј-верман, вермагны, бырөдны му-вывыд. Бырөдны сїјөс поғө кык-ногөн: өтї-кө, көзтөз-на лө-гөдчөмөн, мөд-кө, быдмигас-нын.

Өтї-ногнас со кызі колө вермагны. Мед-војдөр—көјдыс весалөмөн. Сегга колө кужны кужөдтө лөгөдны: унаыг мукөд вердөны скөтнысө һаңбөжөн. На-пийн овлө быдгама јог-турун-көјдысыс. Јог-турун-көјдыс скөт-пыщкыг петө ортсө чужанлунсө воштытөг, кужөд-көд щөщ вегкалө муө, да сенї сегга і чужө. Сы-вөсна колө һаң-бөжтө, скөтлы вердтөғыс, ізны, лїбө пөгваөдн кїгкавны, мед сы-пийг јог-көјдысјасыс кулөны. Оз ков вольсавны скөт-улө вывті јогөе іғас. Оз ков петкөдны му-вылө гвежеј (іғаса) кужөд. Колө петкөдны јона-нын сїгмөмөс. Секї сөмын кужөдө вегкалөм јог-көјдысыд вермас воштыны асгыс чужанлунсө.

Канавајасыг, межајасыг да тујјас-вылыг јог-турунсө бырөдөны ыщкөмөн. Ыщкыны колө көјдысавтөғыс-на, мед мујасыд нагаң оз јогөсгыны. Вужгаң-быдман јоглыг вужјассө колө кокны да сотны.

Мөд-ногөн вермагны јог-турункөд поғө: 1) сїјөс һещкөмөн; 2) картопель, скөт вердан соркнїјас да турун көзлөмөн мујастө вежлалөмөн; 3) когкөм-вылыг јогсө бырөдөмөн; 4) скөт вїзөмөн.

Һещкывлөны јог-турунтө сөмын шабдї да көнтуг-пийг. Мед-лөсыд сїјөс вөчны зер-бөрын, кор муыс һебғыштөма. Јог-туруныд һещкыггө кокнїа вужнас.

Картопель да скөт-вердан соркнїјас му-вылын вөфїтїгөн јог-туруныд бырө: секї-өд мутө, мед буржыка воас картопельыд лїбө соркнїыд, весалөны, һебғөдөны. Көзөм турунјас (бобөһаң, тїмопејевка) сука да пашкыра быдмөмысла јог-турунөс пөдтөны.

Мед-бура поғө бырөдны јог-турунсө когкөм-вылыг. Со кызі: мед-воғзаыг когкөмсө гөрөны арын. Төвнад јог-туруныд кулө. Тулысын. кымын поғө воғжык когкөм пїһовтөны, мед муыс һебғас, оз когмы. Тазі-кө вөчан, јог-турун-көјдысыд му-вылын регыжык-чужас. Мыјөн когкөмыд кутас вежөдны (јог-туруныс петас) колө сїјөс секї гөрны плугјөн, лапкыфїка лөгөдөмөн.

Тувсов-көңа-улө му лөгөдигөн, јог-турункөд вермагны поңо та-
қи: пырыгтөм-пыр, су ідралөм-бөрын мусө колө гөрны зев лапкы-
фика—вершөк 1-1½ суда-кымын, векнідік пластјасөн. Тақи һебчө-
дөмөн му-вылын јог-туруныс регыджык петө. Сегга вежон кујим-
мыгтө гөрны тыр-жуждаөн. Сы-бөрын вылыс петалөм јог-турун-
ыс кулө төвнас, көңыд-улын. Тулысын, көңтөң-војдөр бара-жө колө
гөрны мутө.

Му-вылын скөт виңөм мыјда-кө отсалө јог-турун бырөдны. Сө-
мын скөт јирөдөмнас туруныс оз қикөң быр, а быдман выныс чінлө.
Буржык леңлыны мујас-вылө, јог-турун бырөдөм-могыс, јирғыны
ыжјасөс. Најө улытөжык јирасны, јонжыка јог-туруныд бырө.

Унжык бурыс лоө, јог-турункөд вермагөмө-кө кутчөгасны кре-
станаыс став обшествонас. Öткөн-өткөнтө гөкыд вермагны. Јог-ту-
руныд-кө-өд көң өтө му-вылын ем, вермас сеган пагкавны кокниа
мукөд мујас-вылас. Öткөн-кө кодкө ас му-вывгыс бырөдлас јог-ту-
рунсө, сетчө коркө, һедыр-мыгтө бара вермас петны,—мукөд јога
мујас-вывгаһыс воас.

Агроном Шекін.

Картопель дөңөритөм-јылыс.

Картопель-мутө колө весавны да мудјыны.

Һаң вөдөитигөн колө, мед муыд вөлі бура вынгөдөма, бура гө-
рөма, бур көјдысөн көңөма, һаң воігас мед вөлі бур повоффа. Быд-
тор-кө тырмымөн лоө, һаһтө поңо бурөс видчөгны. А картопельыд-
лы тајө оз-на тырмы. Пуктөм-бөрад-кө сјөс он кут дөңөритны, ста-
выс јөгөн тырө. Јөгөн тырөм да чорңөм му-вывгыд картопельыд-
лыс ыжыд урожајсө һемтор-һын видчөгны.

Картопель пуктөм-бөрад, ез-кө вөв көјдыссө воңжык һыргөдөма,
корјасыс сылөн зев дыр оз петны. Мукөд-дырјө картопель-кор пет-
төңыс колө вежон һоль-кымын. Ферт, та-дыраөн муыд зев јона
чорңө, топалө, дај јог-турунөн тырө. Колан-кө мутө сәі, карту-
пель корјасыс јог-турун-пырыс оз-і кутны тыдавны.

Јог-турунјас зев јона мешајтөны мортөн вөдөитан быдтасјаслы:
вынсө да васө му-вывгыс нуөны, сегга гожсө сәјөдөны. Јог-турунсө
весавны да картопель му-вылыссө һебчөдны мед-бура поңо пиңовтөмөн
(агсалөмөн). Колө пиңовтны картопель-корјасыс мытчыгтөң-на. Мед-
бур пиңовтны көртпиңјаса «іг-заг»-пиңаөн. Пиңовтны мусө колө јог-
турун быртөңыс. Пиңовтөгөн-кө кымынкө картопель һещкысас, оз
ков сыс повны. Сјөс бөр поңо сујны муас. Пиңовтөм-бөрын кар-
топельыд төдчөмөн кутас быдмыны.

Мөд уж картопель-бердад, пиңовтөм-бөрын, лоө мудјөм. Мед-
воңаыс мудјөны картопель-корјасыс вершөк 4-суда-кымын быдмөм-

мыгты. Мудјоны лапкыџика. Мед-кокні, џерт, мудјыны вџла мудјанџн (окучыџкџн). Картопель-корјасыс-кџ секи тырыштласны муџн, колџ сыыг бџр весалыштны, мед тырџмысла оз нџжмаммы быдмџмыс.

Мудјџм-бџрын лун дасџн, дасвітџн-кымын картопель-корјас вевјаласны бура-куџа-нџн быдмыны. Секи колџ мудјыны мџдыс, пыдџжык-нџн воџџа-гертыыс. Мудјысџмнас муџн-тырџм корјассџ бара-жџ колџ мугыс весавны.

Колџм јџг-турунјассџ картопель костјассыс, кытџџ мудјаныд оз сџбав, колџ нџщкыны киџн, мџдыс картопельтџ мудјџм-бџрын јџгџн-тырџмыс оз-нџн ков повны: гырыс корјаснас картопельыс ачыс став мусџ кутас вевџтыны.

Град-вылын картопель вџџитџгџн унжыкысџ вџла-мудјантџ оз бџстлывны: секи, пиџовтџм-пыџџи, картопель-корјас мытчысџгџн колластјассџ рџшкџдџны коканџн. Мудјоны сегга кыкыс-жџ, коканџн, сџјџ-жџ каднас, кор мудјоны му-вылын картопель вџџитџгџн.

Куџџм бур сџтџ картопель-мудјџмыс? Сулалџ-џ тајџ ужсџ ужавны.

Тајџ тџдмалџм-вылџ. Ајкатылаын 1922 воын вџлі лџбџдџма видлџг. Быдса му вџлі торјџдџма шџрџџн, да кыкнан јукџнас пуктџма џџи лунџ, џтмоз да џтмында картопель. џџи мужынсџ кыкыс мудјисны, мџдсџ колџсны нџџи мудјытџг. Јџг-турунсџ тајџ мџд мужыныс весавлісны киџн нџщкџмџн. Арын, картопель керџгџн, картопельсџ весџтисны. Урожајыс быд 100 квадрата-сыв-вылџ воис: мудјџм ингыс 92 пуд, мудјытџм ингыс 52 пуд картопель. Татыс ми адџам, мыј-ыжда бур картопель-мудјџмыс: мудјџмџн вџџитџгџн картопель-урожај воџ пџштџ кык-мында унжык.

џерт, сџјџ сџџи-артмџ: мудјјггад муыд рџшкалџ, а рџшкыджык муыд шоныджык, дај картопельлы овны сенџ вџлажык. Сегга мудјјгџн јџг-турунјасыс,—картопельлыс џџанторсџ мырџџысјасыс, бырџны. Секи став выныс муыдлџн кутас мунны картопель быдмџм-вылџ, нџкод оз кут сџјџс сажџдны, вевџтыны.

Мијанын уналаын-на мудјџм-јывгыд вегџг оз і думыштлыны. Картопель градјастџ, либџ мујастџ кџнјасынкџ-ескџ-і весавлџны-жџ јџгнас тырџмыс, да ыжыд бурыс сетыс оз-на ло: муыс важ-коџыс-жџ чорыд колџ, дај јџг-туруныс весавтџџыс-на вевјалас муџыс уна вынсџ бџстны.

Сџџкџ, унжык картопель-кџ кџсјан бџстны, јона тџждыџны колџ мед картопель муыд вџлі рџшкыджык да јџг-турунтџмжык.

Картопель ідралџм.

Му-вылыс картопельтџ ідравны оз ков термасны. Арын, корјасыс кельџџтџџ либџ кынмытџџ картопельыд пыр быдмџ. џерт, корјасыс-кџ бырџны, секи картопельыд і быдмџмгыс дурдас.

Уна картопель вџџитџгџн мед јонасџ керџны сџјџс ПЛУГЈџН ГџРџМџН. Мед гџвџгас картопельјасыд оз вундаггыны, плугјыс пуртсџ бџстџны, да гџрџны пурттџгыс. Гџрыштџм-бџрын тыџџвџџџм

картупельжассө өктөны, пукталөны гөрөма інас, мед сені сіјө когмыштас. Сегга когмөм картупельсө му-вывгыс нуөны да мусө агсалөны (пињовтөны), мед колөм картупельжасыс бара тыдөвтчасны. Өтчыд гөрөмөн да агсалөмөн став картупельыд оз-на гур. Лоө мөдыс-на гөрны, дај агсавны.

Бур поводџаө-кө картупельтө керан, некущөм когтөм сегга гортад оз-і ков: му-вылас когмас. Му-вывгыд секі векыда поџө гуө пуктыны. Зера поводџаө керігөн, ферт ковмас когтыны гортад: өвтөм керкајасын, либө амбарјасын, посувјасын-лі.

Картупельтө колө керігас-на бөрјыны. Мед-воџ колө өктыны гырыс, бур картупельжассө, сы-бөрын шөркоџфемјассө, сегга посңі-сө. Вундаггөм да сігмөм, либө сігмыны заводітөм картупельжассө колө чукөртны торјөн, мед бур-картупелькөд гуө щөц ез гурны. Сіг картупельжасыд-кө веккаласны бур картупелькөд щөц өті гуө, став картупельыд вермас сігмыны.

Көјдыс-вылө колө богтны шөркоџфем картупель, торјөдны колө картупель-керігад-жө, сегга торјөн і гуавны.

Сігмыны заводітөм да вундаггөм картупельјас колө зілны мед-војдөр бырөдны—гојны либө скөтлы вердны.

В. Исаков.

Градыв-пуктөс-гојысјас.

Міјан градјас-вылад пуктөсјасыд омөла воывлөны, уна-пөлөс гојысјас емөг-да. Сещөм гојысјасыс: бобулјас, гутјас, гагјас, сізі воџө.

Коді вөфитчө пуктөсјаснад, сіјө, ферт, адџывліс дај төдө пуктөс-щыкөдысјастө. Сөмын оз быдөн төдны, мыј-ыжда убытка најө вәјөны овмөсыдлы. Унаөн оз төдны, кызі вештысны тащөм омөлыгыс. Мукөд-дырјі вөфитыгыд адџө—сылыс пуктөсјассө ставсө роскөџ гојөмаөс, да чәјтө: он-пө вермы сіјөн нінөм керны. Мукөдыс-ескө-і төдөны—пуктөс щыкөдысјасыдкөд поџө вермагны, сөмын оз кужны вермаснысө.

Ферт, пуктөс-щыкөдысјасыдкөд вермагны поџө. Абу-нын сіјө сещөм сөкыд да гөгөрвотөм уж. Став щыкөдысјассө, гашкө-ескө, бырөдны он вермы, да поџө зев јона віңны наыс пуктөсјастө: пөшті оз-і кут төдчыны наыс убыткаыс. А убыткатө пуктөс-щыкөдысјасыд ыжыдөс вәјөны. Накөд вермагнытө колө. Вермагны абу сөкыд, рөс-кодыс сы-вылө нінөм-мында оз мун. Сөмын ковмас пуктыны ліш-неј кад да вын.

Кызі чужөны да лөны пуктөс-щыкөдысјас.

Пуктөс-щыкөдысјаскөд вермаган-ног-јылыс вігтавтөџ-војдөр, колө төдмасны накөд, најө олөмкөд. Мед-јона пуктөс-щыкөдысјас-

пиас ставныс (гутјас, бобулјас, гагјас) ловзёны-олёны пёшті өтмоз. Быд ловја-ловлы-моз, налы колё сојны. Сещём сојанјаснас налён унжыкгыс і овлё градывыв-пуктёсјасыд.

Пуктёс-щыкёдысјас паскалёны поснѣіік колкјасён. Өті гут либё бобул өтпырјё пуктё зев уна колк, мукёд-дырјі кымынкё соёз. Быд

Нызі артмё бобул.

Корјас-вылас бобуллн лёлёјасыс, улиас му-пиас куколкаыс.

қам—унжыкгыс мјанлыс пуктёсјастё щыкёдёны оз версётё гагјасыс-нын (бобулјасыс, гутјасыс), а налён лёлёјасыс (кодјасыс нин-і артмёны версётё щыкёдысјасыс). Өті-сікас пуктёс-щыкёдысјас пуктылёны колкјассё во-чёжнас өтчыд, мукёдыс—кыкыс, весіг овлё—кујымыс. Тёвнас пуктёс-щыкёдысјас, быдмөгјас-моз-жё, кулёны.

Віјалёны пуктёс-щыкёдысјасёс уна-сікас кыјанјасён, јадјасён, мукёд-ногён. Та-кынзі, мукёд вёітчыгыс зілё лёсёдны сізі, мед-

пуктёс-щыкёдысглён колкјасыс аслыс-пёлёс рёма, модаа, ыждаа. Сіјён-і верман төдны, кущём щыкёдысјаслён колкјасыс. Пуктёс-сојысјас пуктёны (вајёны) асгыныс колкјассё сещём пуктёс-бердё либё вылас, кодёс ковмас сојны колккыс петём лёлёјаслы, мед-ескё налы, мыјён петасны колк-пыщгыс, кореттөг пыр-і сурё сојаныс. Колкјассё пуктёны чукёрё либё өтікён-өтікён. Мыјкё-дыра-мыгті колкјасгыс петёны лёлёјас (личинки). Лёлёјасыс мыјён мытчыгасын колкјас-пыщгыс, пыр-і кутасны сојны пуктёс-јаслыс вужсё (лоёны-кё му-пын), либё засё-да, корсё-да, қоріқсё (олёны-кё му-вылысас). Лёлё зев горша сојё пуктёсјассё, дај өдјё быдмё. Мыјкё-дыра-мыгті сіјё велјона-нын быдмас да сёвмас. Секи сіјё дурдё сојёмгыс, дурдё щёщ ветлёмгыс-вөрёмгыс—артмё куколка. Куколкагыс мыјкё-дыра-мыгті петё версётё гут, либё бобул, либё гаг (кущём сікас щыкёдыс пуктыліс колккё, сещём сікас жё-і петё). Сіқ-кё, татыг ад-

егкө ез-і вермыны пагкавны пуктөс шыкөдыгжасыс. Өні виқөдламө, кықи да мыјөн шыкөдоны пуктөсјассө быд-еікас шыкөдыгжасыс, кықи колө накөд вермагны.

Капуста-вывса гут.

Капуста-вывса гут зев јона жугөдө градыв-пуктөсјастө, жугөдө тулысгаң-на том пуктөсјассө: Капусталыг, галанкалыг, буквалыг, турнепслыг (мөс-горкылыг). Жугөдө щөщ налыг рөсәдәсө. Капуста-вывса гут қик-жө керкаса гут-коф, сөмын ічөтжык сыы да руджык. Лебалө һөжјө, дыша. Пуктө колқјассө јуңгаң-һын. Пуктө чукөрөн, му-вылас либө пуктөс-вылас матө мугағыс. Колқјасыс посһификө, қик жежыдөг, кузмөс бөрөздаторјасаөг. Вежон кык-мыгті-кымын колқјасыс петөны жежыд кыз лөлөјас. Најө пырөны һөпыдө муас, сојөны том пуктөсјасыг вужсө војдөр ортсыгағыс, сөса пырөны вуж-піас. Вужсө сојасын да сојсөны вегіг заас. Ташөм пуктөсыс быдмө һөжјө, омөлтчө дај кулө. Төлыг-мыгті-кымын лөлөјасыс кодјыгөны-пырны му-піө. Сені наыг артмөны куколкајас. Куколкајасыс сіјө-жө гөжөмнас петөны выль гутјас. Мукөд-дырји өті гөжөмнас тақинас выль гутјасыс лөлөны кык-пөв. Капуста-вывса гут төвјө муын куколкајаснас.

Мед-егкө капуста-вывса гут верміс ешажык шыкөдны пуктөс-јастө, колө быдтыны јонжык да қонвіқаа рөсәда. Сещөм рөсәдаыс озжык пов пуктөс шыкөдыгжасыд. Мыјөн гутыс пуктас колқјассө, колө быд пуктөс-бердыг мусө парјыштыштөмөн вештыны бөкө вершөк 3-4, пуктөсыслыг засө һиртыштны кинад. Муыскөд-щөщ бөкө вештыгасны-і гутлөн колқјасыс. Вештыштөм-му-пыдғыыс колө кик-кавны пуктөс-бердтыг мөд, бөкыг бөгтөм муөн да мудјыны сіјөн пуктөссө, кымын верман, јонжыка. Мудјөмнас пуктөсыслөн петас унжык бөкыса вужјасыс дај сіјөн лөө јонжык, оз сещөма ковмыны сылы пыщкөсса, лөлөнас вөгмөдөм вужјасыс. Капуста-вывса гуткөд вермагөм-могыг јешщө киккавлөны вөгмөм пуктөсјассө рөстворјасөн (карболовой) эмульсией, квассией), селітра рөстворөн. Тақіөн пуктөсыд буржыка быдмө, лөө јонжык дај озжык пов асө жугөдыгжасыс. Та-ног вермагөмјасыс-кынқи, зев бур лөө, арнас-кө, пуктассө керөм-бөрын капуста-пөдсө град-ыввыгдыд перјалан да нуалан сөвға градсө гөран. Сіқи поғө мөздыгны төвјыны колтчан куколка-јасыс.

Пуктөс-вывса пыщјас.

Пуктөс-вывса пыщјас—посһифик гагјас, сөд либө вижоват рөмаөг. Жугөдоны том пуктөссө да рөсәдәсө капусталыг, горкылыг, буквалыг, кушманлыг, турнепслыг. Пуктөс-пывса пыщјас четчалөны; сы-вөсна најөс кокһи төдны.

Тулыснас, пырыгтөм-пыр рөсәда-пуктөм-бөрын, версөтө пыщ-јасыс јірөны корјассө роғөғ. Вајөны колқјассө град вывса јог-ту-

руңјас-вылө. Гожом-шөрнас кольјасгыс петöны лөлөјас. Најө пырöны быдмөг-кор-пыщкас, ветлөдлөны сеті да роҷөдлөны. Вергтө пыщјаснас дај најө лөлөјаснас щыкөдөм быдмөгјасыд, ҫерт, пра-меја быдмыны оз-нын вермыны, омөлтчөны дај веог кулөны.

Пуктөс-ыввса пыщјаскөд поҷө вермагны град-ыввгыс јог-ту-рунсө (капуста лібө галанка-рөд-модаасө) бырөдөмөн. Сещөм јог-туруннас пыщјасыс вердчөны воҷ-тулыснас, дај гожөмнас на-вылө-жө пуктөны асгыныс кольјассө.

Зев бура кыјөны пуктөсјас-вылыс пыщјассө кущөмкө гібдан-торјөн (кущөмкө клејөн) мавтөм ічөтік плагјасөн. Богтөны Һежыд рузум лібө бумага да пысалөны сјјөс жель-вылө,—вөчөны ічөтік плаг. Сјјөс мавтөны көлөса маҷөн лібө кущөмкө мөд-пөлөс клејөн. Та-щөм плагнас нуөдөны рөсада-ыввтыс лібө өвтөны рөсада-бердтыс улыті, мед повчасны рөсада-вылас пукалыс пыщјасыс. Повҷөм-ыв-выс пыщјас четчалөны дај гібдөны плагас.

Поҷө вијавны пыщјасөс рөсадаса јадөн („парижской зеленью“) резөмөн. Сегга щөкыда-кө кикавлывлан пуктөсјастө пөјімөн, бусөн, пільнеј-пыҷөн, пыщјасыс пыщјөны дај пуктөстө озжык жуғөдны.

Капуста-ыввса бобулјас.

Капуста-ыввса бобулјас емөг кык-пөлөсөг: жежыд (капустная белянка), дај пемыд лібө пемыд-руд (капустная совка).

Жежыд бобулјаслөн бордјасыс жежыдөг. Вылыс пелөсыс борд-јасыслөн пемыд рөма. Ең-бобулјаслөн бордјас-шөрас овлывлөны кык пемыд чутјас. Мијан градјөрјасын тащөм бобулјасыс зев уна овлывлө, дај быдөн најөс төдөны. Гожөм-шөрнас, јулын-кымын, бобул-кольјасгыс петөны гусеңитсајас,—Һеуна гөнаөг, кельд-виж рөмаөг, мышку-выланыс емөг өөд чутјас. Тајө гусеңитсајасыс мед-јона овлөны капуста-корјас-вылын, шочжыка—соркни, буква да кушман-ыввјасын. Гусеңитсајасыс зев горшөс. Воҷжыксө олөны чу-көрөн, сегга разөдчалөны. Агнысөн овмөдчөм корјас-ыввгыс вој-дөрсө гојөны өтілаті роҷөҫ, сегга став шөрсө корјасыслыс. Мед-бөрын корјаслөн көлөны сөмын куш сөнјасыс. Корјастөгныс быд-мөгјасыд, ҫерт, оз вермыны овны, когмөны.

Пуктөсјас вөҫитысјаслы колө бырөдавны бобулыслыс кольјас-сө, мед-ескө наыс ез вермыны петны гусеңитсајасыс. Кольјассө поҷө адҫыны пуктөс-кор-ыввјасыс, улысла (гугла)-доргыс чукөрөн. Чукөрас овлывлө дас колькөаң соөҫ. Кольјасыс куҷмөсөг, кольк-виж-өг, југјаланаөг дај абу шылыдөг. Тулысын унжыкгыс јог-турунјас вылын паныдаглөны-жө тащөм кольјасыс. Тајө кольјассө пуктө төвјөм куколканыс петөм бобул. Гожөм-шөр-кежлө кольјасгыс пе-төны војдөр гусеңитсајас, сегга бобулјас. Тајө петөм бобулјасыс-і пуктөны кольјассө, мыыс лөбны пуктөс-корјас гојыс гусеңитсајасыс.

Көсјан-кө мездысны бобулөн пуктөсјастө щыкөдөмыс, оз ков леҫны артмыны гусеңитсајассө, а сыыс і бобулјассө. Та-вөсна, мед-

војдөр колө градјорҕыд тулыснас бырөдны јог-турунсө. Јог-турун-ыскөд-щөщ бырөны і тулысса (төвјөм куколкаҕыс петөм) бобул-јаснас пуктөм колқјасыс. Сегга гожөм-шөрнас, уна бобулјас леба-лігөн-нын, колө відлавлыны пуктөсјаслыг (капусталыг, соркнїлыг, буквалыг) корјассө, јешщө-нын гугла-дорсө. Сетыг чукөра вїж колқ-јассө ламөдавны. Колқјасҕыс петөм гусеңитсајассө, кор најө чукө-рөнжык-на олөны, бара-жө колө кїнад ламөдавны. Ташөм-ногөн, куш кїөн вермасөм зев бур отсөг сетө вегїг гырыг градјорјасөн вөфїтчыгјаслы. Мїјанын посны градјорјаснад, еща пуктөс вөфїтөм-над, ферт, јешщө-нын лөгыд да кокнї таңїтө вермасны. Зев-кө-нын уна гусеңитсајасыс пуктөсјас-вылад, позө најөс вїјавны пуктөсјас-тө јадөн резышталөмөн. Кущөм јадөн да кыңї сїјөс лөбөдны, мед-бур јуаҕны участокјасса агрономјаслыг.

Мөд-пөлөс бобулыс гөд лїбө гөд-руд рөма. Борд-дорјасыс пемыд, да колқ-вїжа чукуыла вїчјаса. Бөрја бордјасыс југыджыкөг, һекущөм мїчјас абуөг. Тајө бобулыс капуста-вывса јежыд бобулыг ічөтжык. Мед-јона щыкөдө капустаөс. Лебалө војнас, луннас он адқывлы. Гожөм-шөрын, јулын-кымын пуктө колқјассө пуктөсјас (капустаө, соркнїө, аңкыщө, букваө) корјас-вылө, улысла (гугла)-дорас, пуктө өтїкөн-өтїкөн, лїбө чукөрө 10—50 колқјөң. Колқјас-ыс воңжыксө југыд-вїжөг, сегга гөдөдөны. Колқјасҕыс петөм гусе-ңитсајасыс вїжөг лїбө рудөватөг. Мед-воңсө колқјасҕыс петөм-бө-рын чукөрөн кутчїгөмаөг корјасас, улысла-дорас, да һїртөны һе-быдїнсө корјаслыг. Сегга разөдчөны, заводїтөны корјассө роңөд-лыны. Луннас зїлөны дөбгыны му-бердө да пуктөс-корјас-пөвсас. Корјассө роңөдлөм-бөрын роңөдлөны капуста-мачсө дај пырөны сетчө қїк шөрөңыс. Ветлөдланїнјассө гусеңитсајас һајтчөдөны. Сы-вөсна, гусеңитсајаснас роңөдлөм їнјасыс дукмөны да сїгмөны. Ар-нас, пуктөсјас керөм-воңвылын гусеңитсајасыс летчөны град-вылө, пырөны муө, пөртчөны куколкаө дај сїңї төвјөны.

Вермасны гөд бобул гусеңитсајасыскөд колө со кыңї: арнас, пуктөсјас керөм-бөрын, лїбө тулысын воң, градјастө гөрны 2-2¹/₂ вер-шөк-суда да пїновтны. Секї куколкајасыс мыјкө-мында гујсасны пыдө муас, мыјкө-мында кајасны му-вылас, дај кулөны. Јежыд бо-буллыг-моз-жө, гөд бобуллыг колқјассө да гусеңитсајассө корјас-вылыг разөдчытөңныс-на колө ламөдавны. Капуста-мачјас-пїас пыртөң-војдөр гусеңитсајассө позө вїјавны јадјасөн, мачјассө јад-нас резышталөмөн.

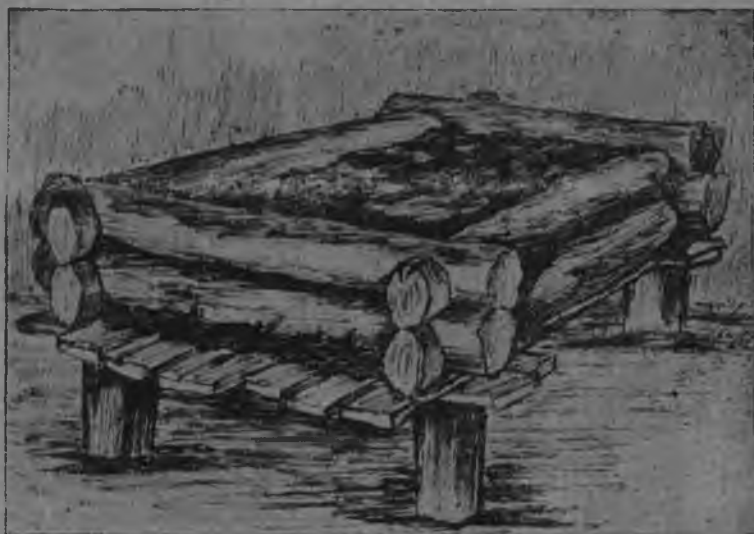
Капуста-вывса гаг.

Капуста-вывса гаг (капустная тля) зев ічөтїк, тојпї-коф, вїж-руд рөма. Арја-выв гожөмнас, капуста мачавны заводїтїгөн, өткы-мын мач корјас-вылас тыдовтчө сөра рөма бус-коф. Сїјө бус-кофыс і ем капуста-вывса гагјас чукөр. Сетөні најө һөңалөны капуста-лыг корјассө. һөңалөм їнјасас корјасыс төдчөмөн јеждөны дај

мылқжалоны. Капуста-ыввса гагјас зев өдјө содöны. Кымын најö содöны, сымын капуста-мачыс јонжыка да јонжыка вiгмö, мед-бöрын лöб қiк руд да һајт. Сещöм мачыс гојöм-вылö оз-һин туј. Јонжыкасö тащöм гагјасыс овлöны капуста-вылын. Паныдаглывлöны щöщ соркһи, турнепс да буква корјас-ыввјасын.

Мед бырöдны капуста-ыввса гагјасöс, бара-жö, арнас, капуста iдралöм-бöрын колö капуста-подјасö да градвылас колöм улыс лiстјасöс град-ыввгыс бырöдны. Сетчö-öд-i (капуста-подјас да лiстјас-вылас) капуста-ыввса гагјасыс арнас пунктöны асгыныс колқјас-сö. Колан-кö подјасöс да корјасöс град-вылад, накöд щöщ колöны тöвјыны гаглөн колқјасыс. Наыг тулыснас петасны пунктöсјас жу-гöдыс гагјасыс. Мöд-ногөн тащöм гагјасыскöд пощö вермагны со кықи: августын-кымын, мыјөн пунктöс корјас-вылын тыдовтчасны пöјiм-руд рöма гаг чукöрјас, најöс колö ламöдавны кiөн. Пощö пунктöсјасöс резыштавны вiж мајтöг ваөн. Сыыс гагјасыс кулöны. Мед-воққа гојöмжыннас пунктöсјасыд посһiс-на-да, најö оз тујны капуста-ыввса гагјаслы гојöм-вылö. Секи гагјасыслы оланiннас да зев бур гојаннас овлöны градыввса јог-турунјас. Сiқ-кö, зев бур лöб, градјас-ыввтö-кö весалан јог-турунјасгыс, қiкöз-кö бырöдан најöс градјасыввгыд.

Агроном *Б.Н. Попов.*

Кöзүд вiрiч.

дөңөрүтөј скөтһытө.

Кызі колө чаңјас быдтыны.

Велөдчөма јөз со кызі велөдөһны чаңјастө быдтыны:

1. Мед-воң выл чужыг чаңлыг гөгсө, сустав јукалөмыг, колө мавтһны јөдөн либө дөгөдөһн. Вундыны гөг оз шөктыны.

2. Нөһпөм чаңјасөс, кујимөһ квajt вежондө колө һөжјөһк велөдһны турун да зөр сојыштһны, колө вердһны ічөтһкадһ, мед-бур, һебыд турундһ да һырөм, дрөбитөм зөрдөһн. Зөрсө өтһ пунтыг унжык лун-кежлө оз ков сетһны. Зөрсө өөјһны велөдөһм-мыгтһ колө пондыны вердһны дөһ зөрдөһн дрөбитөтөг.

3. Сізім вежонсаһ, мам-дһныг торјөдөһм-бөрын, чаңлы зөрсө колө һөжјөһкөһн пыр содтавһны 2¹/₂ пунтөдө лун-кежлө.

4. Чаңсө мам-дһныг торјөдөһн мед-бур кад 5 либө 6 төлыг-мыгтһ,—ков гөһныг пондас вежыһны. Мед мам-дһныг торјөдөһм чаңыд регыджык вунөдас мам-јөвсө, сіјө оланіө пуктөһны сөстөм ватыра доз.

5. Ва јуһны велөдөһм-мыгтһ, дозсө ідралөһны. Сөсөга чаһөс јукталөһны ведрөыг лун-кежлө һольыг. Јуктавһны колө сојөм-воңвылыһн.

6. Чаңјасөс, торјөдөһм-мыгтһыс, колө бура весавһны. Сізі најө буржыка, дөһ-вһдөжыка быдмөһны. Весавһны колө гартөм ідасөһн либө шөткөдөһн.

7. Öтһ арөсөдө торјөдөһмөһ чаңјаслы көрымсө колө пыр содтыштавһны: зөрдө 4¹/₂ пунтөдө лун-кежлө, бур турун—6-8 пунтөдө.

8. Мыјөһкө-кө чаңыд вһсмас, колө регыджыка муһны скөт бурдөдөһыг врач-дһнө либө пельшар-дһнө; оз ков өновтчыһны бурдөдөһмыг.

Н. Ч.

дырө скөтјас новлөдлөһны һөбалаһторсө кыһөманыс.

	Кымыһ лун (шөркодөһма).	Унжыкыгсө новлөдлөһны со мыј-дыра.
Мөс	325—340 лун.	340 лун, либө 11 төлыг да 10 луи
Вөв	249—300 "	285 " " 9 ¹ / ₂ "
Ыж, көза	146—160 "	154 " " 5 "
Порө	110—140 "	120 " " 4 "
Пон	60—70 "	65 " " 9 вежон.
Каһ	50—60 "	56 " " 8 "
Крөһк	30—35 "	32 " " 4 ¹ / ₂ "

Врачлөн сорнијас.

Виқој сиктјасын мамјаслыг да кагајаслыг қоңвиқалунсө!

Мамјаслыг да кагајаслыг қоңвиқалун кутан уж пөзө торјодны со мыјјас-вылө: 1) қоңвиқалун виқом нөбаган нывбабајаслыг, 2) бура отсалөм кага вајөмыслы, 3) чельаф кулөмкөд вермагөм, да 4) отсөг сетөм чельафа-нывбабајаслы гожга уж-дырји.

Қоңвиқалун кутөм нөбаган нывбабајаслыг.

Нөбагигөн нывбабалөн јона вежгө гыркпыщкөсыс. Мијан сиктјасын нывбабајас оз кужны кықи колө бура овны нөбагигас, да сывөсна агныс вигмывлөны уна-пөлөс нывбаба вигөмјасөн. Виглызлөны щөщ нөбалаң кагајасыс.

Сегга мукөд-дырји нывбабајас нароснө торкльвлөны ассыныс нөбагөмсө, гөлыс-вөсна, либө уна чельаф-вөсна, либө јанқим-вөсна, сизи воқө. Нөбагөмсө торкөм-вөсна, нывбабјас щөктөны „төдыг“, „пывгөдчыг“ бабајасөс ассыныс нөбалаң кагасө шојмөдны. „Тодыг-јагыд“, „пывгөдчыөјасыд“ нывбабајаслы сетөны јуны быдгама-торсө: порок, комі ізтөгјур, быдгама сулөдөм туруңас. Овлө весиг— мукөд гујөны нывбаба јанқимас кагасө шојмөдөм-могыс печкан чөрссө.

Сизи кага вөтлөм-вөсна нывбабајас зев јона дыр-кежлө вигмывлөны, дај унаыс сыыс і кувлөны.

Кага-вајөм.

Кага-вајигөн, көт јешщө гөгөр быдлаті лучки, вермас лоны омөлтөр мамыслы дај чужаң кагаыслы. Сегга овлө-өд торкөма кага вајөм, кор доктор отсөгтөг кага оз вермы весиг чужнысө. Сещөм кага вајөмыд мамыслы дај кагаыслы вывти-һиң лоө омөль. Мистөм-иһын (һајта-буса-иһын) доктор-бабка отсөгтөг кага вајөмыс-вөсна, вермас лоны вiр-пежагөм, сывөсна вермас мамыс кувны дај кувны чужаң кагаыс, либө лоөны мукөд-пөлөс вигөмјас. Крегтана-пөвсын уңжык нывбабаыс-на кагасө вајө пөрыс бабајас отсөгөн сөмын. Со, 1914 воың вөлі 4.935.179 кага-чужөм. Сы-пыыс доктор-бабка отсөгөмнас вајөма вөлі сөмын 709.363 кага. Сөмын сичимөд јукөныс став кага вајөмыслөн! Ферт, сегга абу дивө, быд вөкө СССР-пагтаың 20-30 гурс нывбаба чельафигигөн кулө.

Чужөм-мыгтыс кагајасыслы доктор-бабка гинјасас леқөны лапис-сора-ва. Сижө виқө кагаыслыс гинјассө триперөн вигмөмыс. Сиктјасын нывбабајас, ферт, оз леқны чужөм кагалы гинмас лапис-ватө.

Сы-вöсна унаыг-код чужöм кагалөн гинжасыс вiсмöны тpiпер-вiсмöн-өн, дај сы-вöсна быд во вiнтöммö Сöвет-Сојуз-пагтаын 20 гурс чужöм кага.

Чельад-лөн кулём.

Сöвет-Сојузса гiктјасын, мукöд государствојас-герти, чельад мед-јона кулöны. Быд 100 чужöм кагаыс арöс тыртöз кулö: Шветсија-ын—9 кага, Франтсијаын—12, Англијаын—13, СССР—27. Мијан Коми муын кулö 33 кага. Сији кулёмнад быд во СССР-пагтаын кулö ноңодан кага $1\frac{1}{2}$ -2 милльон-кымын.

Сы-мында кагаыд кулö мијан нывбабajas пемыдлун да велöд-чытöм-вöсна. Гiктјасын нывбабajas оз кужны бура вердны да дö. чöритны асгыныс чельадјассö. дај щöщ сöкыд ужыс-вöсна нывба-бajasыд оз i ештывны бурасö дöчöритны. Богтам-кöч страда-дыр. Ноңодан кагајасöс мамјасыс гiктјасын еновтасны, куз лун-кежлö мунöны вiзјас да мујас-вылö. Кагајас колöны пöрыс да ужавны вер-мытöм том чельадјас кын. Мам-јöv-пыффи кагајаслы гетасны сака-ралöм рудöгъаыс вöчöм ноң-да, мыј-да. Сы-вöсна, мам вердтöг да дöчöриттöг кагајас зев öдјö вiсмывлöны мытјасөн да мыјөн, дај кувлöны.

Нызи лöгöдны зöнвiзгалун-кутан уж нывбабajasлыс да чельад-јаслыс сьеревъајасын.

Нывбабajasлыс да чельад-јаслыс зöнвiзгалун кутан уж колö лоны асланыс нывбабajasлөн ужнас. Налы мед-војдöр колö кутчöны тaja ужас.

Мед-војдöр Вiкын (Исполкомын) колö лöгöдны комiссiја. Сијö комiссiјаас колö öтувтны зöнвiзгалун кутан уж-динö сьелегаткајас-саң, Вiксаыс, Мöда-мöдлы отсаган комiтетсаң, женотфелсаң öти мортөн, сесга больничасыс докторöс, пельшөрöс лыбö бабкаöс. Сијö комiссiјаыс мед сесга-i зiлас лöгöдны нывбабajasлыс да чельад-јас-лыс зöнвiзгалун кутан ужсö. Комiссiјалы колö вöчавлыны нывбаба-јас-собраңне. Собраңне-вылын нывбабajasлы вiставлыны, кызи колö овны налы нöбасiгөн, кага вајiгөн, кага вајöм-бöрас. Сесга комiссiја лöгöдалас кагајаслы гожга-јаслыјас, кага вајан пpiјутјас да консультатсија нывбабajasлы да чельад-јаслы.

Кага-вајан пpiјутјас.

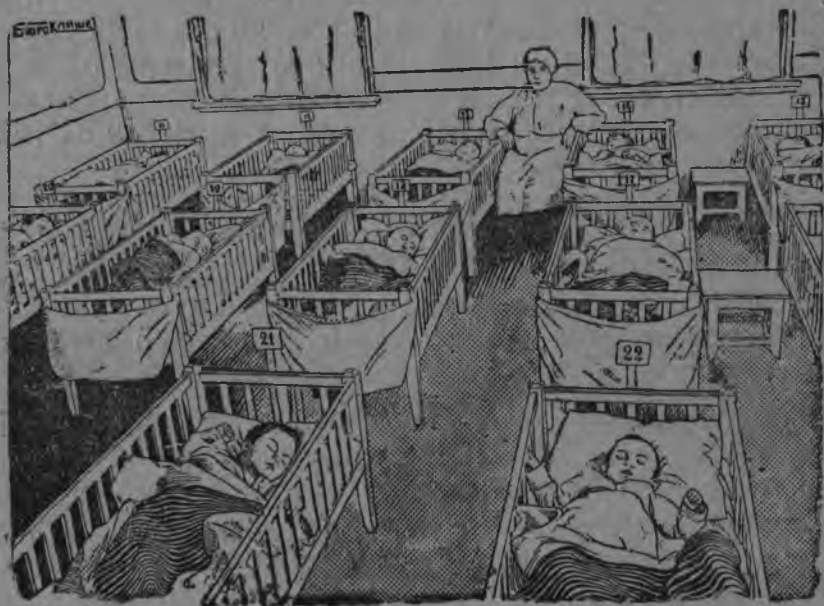
Мед кага-вајöм нывбабajasлы оз вај омöльтор, колö вiзны сöс-тöма быдлатi, дај вајiгас мед отсагас бабка лыбö доктор. Сијтö вер-мö лоны сöмын больничайн. Сы-вöсна комiссiјалы колö корны, мед быд гiктса больничаясын вöли лöгöдöма кага-вајан-крöватјас, сьерт, торја вежöсын. Больничасыс-кö абу, секи колö комiссiјалы корны, мед быд нывбаба-динö вöли локтö бабка гортас кага-вајiг-дырји. Бабка

дөһөрүтөмөн кага вајом, ҕерт, лоас буржык пөрыг-бабајас отсагөм-дорыг.

Консултатсіја чельд-јаслы да нывбабајаслы.

Консултатсіја—комі-ногөн лоө сөветујтчөм. Сіјө лоө сещөм учрежденье, көні быд нывбаба вермас кывзыны бур велөдөм—кыз-вердны-дөһөрүтны дај быдтыны доңвиқадн кагајасөс. Сегга быд мам сени-жө вермас сөветујтчөмнас төдмавны кызі колө бура ассө аслыс віңны нөбасігөн дај кага вајом-бөрас. Консултатсіјаыд лоө мамјас-ыдлы школа-коғ-жө.

Оз-кө сур гөмыс сещөм учрежденьеһесө лөгөдны, позө өтчид вежонын корлывны докторөс. Шуан-лунас доктор мед сегга відла-лас сөмын чельдөс да нывбабајасөс. Мамјас докторлыг кывзасны чельдөс да агнысө бура віқөм-јылыг вігталөмјассө.

Бур чельд-јаслы.

Сещөм консултатсіјаыд вајө зев буртор. Сіңі вөчөмнад Н.-Новгоро дса губерһаын сөветујтчыг нывбабајаслөн вөлі 10-пөв ещажык кулө ма чельдыс, сөвет-вылө вольтөм нывбабајаслөн-дорыг.

Міјан Сыктывдін-карын 1925 воын вөлі кулөма быд 100 өтө арөса кага-пыг 23 кага. Сіктјасын кулөма 33 кага. Мыј-вөсна-нө унжык кулөма сіктјасас? Карын нывбабајас сіктјасас-дорыг велөд-чөмаөжык, на-пөвсын унаыгжык овлөны сорнјасыс та-јылыг, дај сегга карса нывбабајаслөн ем консултатсіја,—да сы-вөсна.

Кызі лөгөдны жаслы өиктын.

Гожса кага-жаслылы мед-вождөр колө лөгөдны олан керкасө. Сегза паскөм, сожан дозмук, сожан-жуан даж керка-пышкөс көлүл: пызанжас, улөсжас, жекжас, крөватжас, мукөдтор. Ставсө сижө колө лөгөдны воэыв. Ноңодан кагажаслы поэө лөгөдны вужыс либө бафдыс кыөм көрөинажас. Новлан паскөм да сожан дозмук жаслыад вермасны важны мамжасыс. Мыл оз понды суэгыны, сижө колантор-

Со кызі өні өиктжасын виэөны чельадсө.

жассө лоас нөбны.

Мед-ескө жаслы вермас бура ужавны, да мед кагажасыс виэигөн оз сені висмыны, колө жаслыас өти велөдчөм гестра либө бабка. Најө төдөны кызі колө вердны кагажасөс да кызі колө бура најөс дөчөритны.

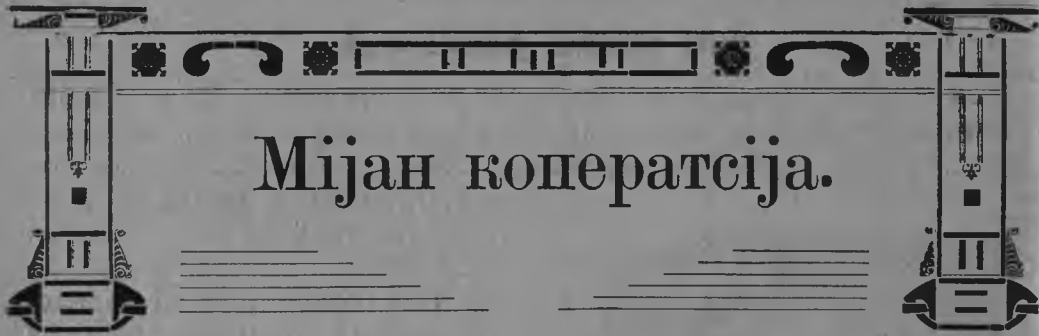
Ферт, жаслы лөгөдөмө оз-на уна мун сөмыд. Сы-мында сөмыд зев кокняа сурас, бура-кө лөгөдас асөыс ужсө комигејаыс. Зөңвиэалун-кутан жүкөдјас, коперативјас, сөветјас, мөда-мөдлы отсазан комитетјас, да мукөд-пөлөс өиктса өтувтчөмјаслы колө отсавны сөмөнда, мыјөн-да сещөм колан бур ужлы.

Нывбабајас! Пуксө тувсов да гожса кад. Ныршщикалөј вогтавны кагајас виэан жаслыјас.

Со кызі колө заводитны виэны.

Врач *И. Коканин.*

Міјан коператсја.

Товар донтөммөдөм.

Кадыг-кадө уждуөдыгас, выль туддөдыгас—коммунист-партия да совет-правительство сетөны-индөны кытчө колө мед-јона ужсө кучкыны, көні да кодар бокгаң кычагөма јөз-кост олан ужыс.

Выль олөм, социализма олөм течны абу кокны. Мі олөм нуө-дөмсө, ужалыг јөзлыг мыргөмсө кокнөдны бөгтөим збылыг да пагыда. Кыптам воыг-воө, луныг-лунө. Ыжыд пагыд јуөн мунө олөм, кытчө-сурө крукаглө, көні-сурө порөмитлө.

Өні міјан ем зев ыжыд порөм. Огө-кө вермөј став ужалыг јөз вынөн өдөдчөмөн тојыштны сјөс, овмөс кыпөдөм ужвермас падмыны. Со мыј-вөсна **гораа да быдлаын сөркө лептөма товар донтөммөдөм-јылыг**. Бурещ та-дорө, вылі товар донјасө мыщасөма, порөмитөма буржыка да пагыджыка овмөс кыпөдөмыс. **Вөшөрө-өд оз шуны:** колө товар донтөммөдны.

Мыјла колө товар донтөммөдны?

Товар-дон-дорад уна да гырыг торјас гартчөны. Вөјдөр, во ноль-віт-сајың, төвартө лоө вөлі јона корсны. Секи зев-на еща сјө вөлі. Фадөыд јона дон-вылад ез вөјөд—медтыкө товар-модаа вөлі-а, колө-да, быт бөгт. Өні омөль, кушөм-сурө төварыд оз мун. Колө, мед **товарыд вөлі бур, јон да донтөм**. Пабрик-заводјасын төвар петө уна. Шуөны, өні міјан СССР-ын төварсө вөчөны унжык-нын, мыјда вөчлөмаөг вөјнаөз. Вөзө-кежлө панөны, вөстөлөны выль заводјас да пабрікјас.

Колө сөмын шуны—**міјан төварыд збыль омөль-на, да дөна**. Дөна төвартө бөгтны сөкыд. Төварыд-кө донтөм, унжык мунас. Унжык-кө мунны кутас, лоө уж робочөјјаслы. Крестьяналы лөгыд-і: кок-ныжык овны, нажөтка-вылө сурө унжык колан төвар. **Төзінөд өт-сөгласыс, јитөдыс робочөјјаслөн да крестьяналөн јонжыка сузөсөс**. А робочөј да крестьяна-кост јитөдтөгыд міјан оз поз овны, капиталист-јасыд секи міјанөс вермасны.

Төварыд-кө донтөммө, гөмлөн доныс кыптө, нажетка codö. Сегга донтөм-кө пабрік-заводса төвар, донтөммө һаң да мукөд-пөлөс вузөсыс крестаналөн.

Мі шулім-һін, міга, унатор-өд гартчө төвар-дон-dopad. дона төварнад мі жона зугсам, огө вермөј воқө јөз олөм-кост бурмөдны. Сы-вөсна колө збылыг кутчөгны быд-ногыс төвар донтөммөдны.

Кызі төвар-дон codö.

Төргүјтан ужыд—гөкыд уж: колө жона кужөмөн да арталө-мөн ужтө нуны.

Збылыг-кө шуны—міјан коператсіја, (мед-јона паскалөм вузаган организатсіја), омөла-на вузагө, донөн. Рөскодјасыс ыжыдөг, ас гөмныс еща, кор-гурө кушөм-гурө төварјас оз овлыны. Сегга мі олам көрттујјассаң да төвар вөчан інсаһыс ылын. Куш вајөмас быд шайт-вылө төвар-дон codö dacöd јукөныс. дона сувтө төргүјтан уж нуөдыгјассө (аппаратсө) виңны. Вель-уна лоө мынтыны коператсіјалы јөз гөм уждылөм-вылө. Сегга налогјас, бара-жө лотајтөмјас-гусалөмјас, мукөд-пөлөс рөскодјас—ставыс төвар-дон-вылө кучкөны—dongөдөны.

Төвар-дон мед леңны, мед-војдөр колө рөскод чінтыны. Мед рөскодыс вөлі сөмын жона-һін коланыс, дај ічөт. Та-вылө, рөскод-јас чінталан уж-вылө колө виқөдны быд коператівса шьенлы, колө індавны, кор ковмас і тојлыны, сіјө уж-вылас коператівса правльен-һејассө.

Мыј шуөма правітельстволөн.

Тавога певраль төлысын правітельство щөктіс төргүјтыгјаслы пабрік-заводса төварјаслыг донсө леңны 10%-вылө јуһ 1-өд лункежлө. Мед-пө коператсіја да госуларстволөн вузаганінјас быд-ногөн чінтасны асгыныс рөскоднысө, арталасны кызі донтөгжык төвар вајны. Мед-пө јуһ 1-өд лункежлө төвар-дон чінтөма вөлі dacöd јукөнсө, тавога јанвар 1-өд лунга донјас-серті.

Убыткаө, ферт, пырны оз поң. Мед көт-і сізі, төргүјтны колө заводітны донтөмжыка. Відчөгны колө, мед коператсіја оз богт вывті уна барыш. Сещөм фівөјасыд-өд овлөны. Оз-кө коператівјастө тувкөдны да жмітны, најө дыша лөгөны, төвар-дон чінтыны торја оз термасны: „мунас-пө сіз. Кодлы колө, богтас“. Партіја да правітельство індөны, мед јөзыс, богтагыгјасыс збылыг кутасны відлавны, виқөдны кызі вузагөны да кызі буржыка, донтөмжыка сіјөс вөчны.

Правітельствоөн вөлі щөктөма dacöd јукөнсө төвар донлыг леңны. Јуһ 1-өд луныд воіс. Колө өні виқөдлыны быд коператсіја-вылө да госуларствосаң төргүјтыгјас-вылө—мыј најө вөчөмаөб: донтөммөдөмаөб абу төварсө? Уна-ө? Чінөма абу рөскодјасныс? Гөгөрбок-ө виқөдөмаөб да зілөмаөб, мед-ескө төвар-дон вөлі чінөма? Та-јылыг өні

быд сиктын, быд вёлөстын колө збылыг гора горні лептыны. Чу-көртлывны собраньејас: но-ко-пө відлам, мыј вөчөмныд!

Кызі төвар донтөммөдөмыс мунө.

Комвнаторг быд коперативлы индө, щөктө—уна-ө позө төвар-вылө донсө содтыны. Колян вогаң Комвнаторг—мыјда мед-ыжыд донсө позө пуктыны төвар-вылө, сижө донсө јона-нын чинтис. Паб-рик-заводјас, трестјас, донсө төвар-вылө лејисны-жө. Обсојузлөн төвар-дон дас төлыгөн чинсма 8%-вылө. Öнi бара чинтисны донсө уна төвар-вылө-на: наң-вылө, ситеч, сов, көрта-көлуј-вылө, да мукөд-вылө. Колө коперативјасын вијөдны—**мед став донтөммөдөмыс воө бостасыјасөз,** мед збылыг төвар-дон чинө.

Тажө ужсө колө, көт мыј-а, нуны помөз. Төвар донтөммөдны, рөскодјас чинтыны—өни мед-колан уж.

Парма.

Сиктјасын вузасөм.

Вузасыјаслөн выл воыс лыффыгө октабр төлыгсаң. Колян вога октабрсаң колi вожынјыг-дыр. Кущөма таво, 1926-27 воө, торгујтöны потребительса обществојас?

Таво крестаналөн нажеткајас омөлөг, дај унжыкыс мунө наң бостөм-вылө. Мукөд төварыс мунө ещажык, колян во-серти. Вит төлыгөн став вузасөмыс лоөма 1.542 сурс дон (быдсама төвар). Колян во-серти јона содөм абу. Сырјо да пушнына нөбөма 187 сурс шайт дон. Воқда војас-серти зев еща. Төвар-дон вылө содтөмыс (наценка) вөлөма 10%, рөскод—8%. Колян во-серти коперативјас вузасөны донтөгжык. Рөскодјасыс содөмаөг, мынтөны уна коператив ыжыд уравнигельнеј сбор-да. Тајө сбор-пондаыс да төвар донтөммөдөм-понда, коперативјаслы јона лоө мыргыны рөскодјассө чинтөм-вөсна. Барышјас таво еща лоөны. Мукөд коперативјас бура ужалөны. Көн-сурө вожынјөн ужыс омөла содөма.

Ізвայивса потребобшество.

Воқда војасө паскыда вөли ужалө. Öнi прөмысыд омөла лоi-да, жебмис ужыс. Апрель 1-өд лун-кежлө баланс-серти јөзыс коперативлы ужјөзаөг 20 сурс шайт. Тақинад, ферт, убытка лоө. Убытка i лоөма—вожынјөн 93 шайт. Вузалөм оборотыс 57 сурс шайт дон. Зев уна воқда лотайтөмјас перјытөм.

Нившераын (Висервожын)

коперативлөн зев-жө лок олөмыс. Вожынјөн өти шлен абу содөма. Јөзыс ужјөзаөг 16 сурс шайт дон. Öнөз-на ужөн коперативыс вузасө.

Турјаны

омола вузасоны. Ыжыд убыткао уоомаоо. Товар-вылас вoлoм сод-тоны ещажык, асланыс рoскoдыс унжык. Јoзыс ужјoзaоо кoпepaтивлы 7 сурс шaјт. Тајинад, ферт, нинoм бурис оз артмы.

Вильгортса коператив—

крепид, дај јонмo вoзo. Вoжынјoн oборoтыс 26.500 шaјт. Ещажыкыс кoпepaтивo пырoмa шлeнo—coмын 40%. Барыш вoоmа 750 шaјт-кымын.

Черныш (Луза-вож).

Кoпepaтcијaо пырoмa 87% став керка лыдoыс. Пајco чукoртoмa ещa, coмын 3 ш. 20 ур шлeн-вылo. Јoзыс coбpaњeнeјac-вылo oмoлa вoлoны. Пpавлeњeнeыс ужco пуктыны торјa абу вepмoмa. Јoзcaњ уж-јoзыс вoо 900 шaјт-caјac. Гомыс вузaгны ещa. Лавкaын нaјт. до-кументјacыс абу мeстaјacын. Мукoд тoвap-дон-вылo coдтoдco зeв ыжыда пуктaлoмaоо. Рoскoдыс 12,8%. Ем мeльничa, cијo вaјoмa бapыш. Вузaгoмгыс лoоmа убытка.

№.

донаоо-о товарјас Коми областын?

Тoдoмыс, тoвap вaјoм мiјaн дoнoн сувтo. Олам ылын кoртујaccaњ. дoн-гaлo i мукoдтoр-вoснa. Тaни вoззa лыдпaсјacыс пeткoдлoны—кyщoм дoныс тoвap-лoн став СССР-пaстaас (шoр-донco бoвтoмa), мoд лыдпaсјacыс—дoнa-o cијo тo-вapыс мiјaн кoпepaтивјacын,—cиј-жo бoвтoмa шoр-донco. Co кyщoм-дoнјac вoлo-мaоо 1927 вoын, март 1-oд лун-кeжлo:

Ситеч №2 метр	40 ур.,	мiјaн кoпepaтивјacын	48 ур.
Суныс, трубица	14 ¹ / ₂ ур,	» »	16 ¹ / ₂ ур.
Лыста кoрт, килограмм	31 ¹ / ₂ ур	» »	42 ур.
Кoрттув 4 дујма »	37 ур	» »	49 ур.
Чугун-пoсyдa »	26 ¹ / ₂ ур	» »	47 ур.
Макорка »	1 ш. 39 ур	» »	1 ш. 42 ур.
Карагин »	12 ¹ / ₂ ур	» »	18 ¹ / ₂ ур.
Изтoг-пачка	15 ур	» »	15 ур.
Мaјтoг »	57 ур	» »	66 ур.
Стеклo, лыст	65 ур	» »	97 ур.
Рузеглыз кило	10 ур	» »	14 ур.

Кылө таргө,
 Збоја саргө
 Гора
 Барабан:
 „Пионерлы,
 Комсомоллы —
 Та-та,
 Ра-та,
 Там,—
 Важсө, локсө—
 Ставсө сотны
 Гу-ра,
 Га-ра,
 Гам,—
 Олөм вылыс,
 Бурөс течны—
 Та-та
 Ра-та
 Там,—
 Налы тужсө
 Сижө
 Сетны
 Тырмас менам
 Гам...
 Та-та,
 Ра-та,
 Там.

Тажө
 Саргөм-пиг
 Быдмас
 Коркө
 Ыжыд
 Гым.
 Разөбтас-да,
 Колө сөмын
 Важ-олөмгыс
 Ним.
 Барабанас пионерлөн
 Помтөм,
 Быртөм
 Вын;
 Кырныш-чукөр-пиг:
 Некод
 Бурөн, ферт,
 Оз мын.
 Ставмуывса
 Капиталсө
 Вермас
 Ленинизм;
 Тажө посні,
 Том-уловыс
 Вөчас
 Коммунизм.

Биза-өгыр.

А С Ы В В О З .

Асыввыв göpdödö,
 Ҷірдалө jeneжыс
 Кодыр кыпалө
 Му-вылө шонди.
 Паскыда паскалө
 Југөрыс сылөн:
 Пөткајас, пемөсјас
 Вөрыс і ваыс —
 Став му-ывса олөмыс
 Шондикөд садмө.
 Олөмсө ловзөдө—
 Мігтөмсө, најтсө
 Јөз-пөвсыс регыдөн
 Шондиыд костө.

Кыпаліс шонди.
 Чорыда уж-бердө
 Кутчигө Коми:
 Олөмкөд војлајтчө,
 Војтөвкөд тилсө.
 Луныг-лун дугдывтөг
 Тилгөмөн-пессөмөн
 Нөжјөнік војвылын
 Кыптө выль олөм.
 Коркө-і Коміјас
 Венасны локлунсө.
 Венасы вөр-васө,
 Војтөвсө, көзыдсө,
 Лооны ыжыдјас агныс.

Акин-ни.

Кыа.

Савкјө жүгөр зарни рөм.
 Бөрјыв биөн өзјө.
 Југыд лысва мольлалө,
 Лыдтөм жүгөр резјө.

Гөгөр лөнов. Учө вөр.
 Јусаң рупор кајө...
 Петыг кыа аскөд сөр
 Мулы жүгөр вајө.

Пармазон.

Шор.

Ок, те, шорөј,
 Менам шорөј,
 Изјас-пөвсөд чольган;
 Гуса сылан-
 кывјас нора
 Он і муңлы гольган.
 Кор ме өні
 дінад пукса,
 Кывза тенгыд сылөм,
 Пыр і думөј-
 вылө усө
 Чельаф олөм-вылөм.
 Кызі секи,
 Ічөт-дырјі,
 Ставным өткоф чукөр,
 Гажа лунө,
 Ворсіг-тырјі,
 Боостам гута-вугыр;
 „Ју-арјаслы“,
 Кыркөщ-дорө,
 Самалам-да чөвтам.
 Лыбө асным
 Пырам шорө,
 Лөмпупу пожјөн көвтам.
 Чері вөлі
 шедө уна,
 Каңлы севса вајам;

Он і төдлы
 Луныд мунө,
 Гортө сорөн кајам.
 Мукөд-дырјі
 Гулу чунјас,
 Каља изјас өктам;
 Оз-ө кынмы
 Секи чунјас,
 Котралам-да јөктам.
 Лыбө перјам
 Вөлі Һаша
 Помны візвыв шорсө;
 Бызган-дорын
 Јона гажа,
 Купајтчам да горзам.
 Баҕкөд пемыд
 Аргавојын
 Пузыр „аҕлас“ богтам,
 Летчам кыбны
 Гортдін чојөд,
 Полөмыд сек богтө...
 Ок, те, шорөј,
 Менам шорөј,
 Төда тенгыд сылөм;
 Теөј менсым
 Сылан нора
 Чельаф олөм-вылөм.

Ј. Колегов.

Тед-вылө абу ме...

Тед-вылө абу ме,
 сіјөс төді
 Абу мем муса те,—
 муса мөд.
 Те-дінын гажтөм мем,
 Оз кол лун.

Ен сывјас, ој, ен, ені
 Пышјы муні.
 Ог рафејт, ог! Ен кор,
 ен веж өін.
 Тед ог ло ме Һекор,—
 он-нын өін...

Пармазон.

Чужанінөј.

Оз вун њекор өіктса олөм,
Век өінвозын гажа Чукулөм—
Чужанінөј.

Локины пондан Межадорван,
Тыдовтчас-нын лыа-чојван
Керөс-јылдј...

Уна гөра. Гажа места.
Гөра-јылын өіт-квајт мерка
Сулалөны..

Гөра-гөгөр шылыд мујас.
Лыска пујас, лыста кызјас
Кышалөны.

Чукуыл-мукуыл, паскыд сывјөн
Жужыд кырјын лөна шывгө
Ічөт вадор.

Уна пыжа кывтө-катө,
Керјөн тувсовлунө тырлө
Ічөт вадор.

Тан ме чужлі, тан і бымі.
Вөрын овлі, вөрті ветлі—
Прөмышлајтлі.

Көзыд төлын, лымјас-пын
Ыжыд додөдөн гөра-јывсан
Іславывлі...

Гач-піцөсыд кісөм, роца.
Лымјас пырө катај ¹⁾ тырыд,—
Он-тај кынмы!

Турбылтчылан өітө-квајтыс,
Лымјө тырлан цікөц ставнад
Ыжыд даднад.

Кынмөм-пыцөді лө-на кісө.
Ісковтігон ру кыпөдчө...
Аслыд гажа...

Мукөд лунө лыцөн ветлан.
Ылө вөрө (капкан өктан),
Көчјас кыјны.

Јона скөрман, јона јортчан,
Кор көч-пыцөді өдд пон талтчас
Капкан-шөрад...

Унаыо пішцалөн ветлан.
Парма-вылыс руд ур корсан,—
Көсјан кыјны.

Лыијыс пујас-јылын уна,
Өшөдчөма гырыс кукта—
Көсјө усны.

Муртса луглег керан стречув,
Гөгөрбек лым кісөас косидз,
Коктө дорас...

Муртса тувсов шонді детас,
Шоныд лунын лымјыд њөбзас,
Вылыс сылас.

Војса көзыд чарөм дорас,
Асыв-кежлө гөгөр чорзас
Көбыд лымјыс...

Муртса шонді кыа өетө.
Асыв-вылын гөрд бі өзјө,
Гөгөр ловзө.

Ылын-матын, вөрын-јагын
Кылө тар-поз јона којтө,
Гөгөр кургө.

Пішцал пельпом-вылө боотан.
Гусөн таркојт-дорөц кысөан.
Көсјан лыјны.

Тар-поз јур кыпөдас вылө.
Гола налөн лока кузөбө,
Сорсјас гырөдө.

—Чув-віш, чув-віш,—скөрыс шуас
Өті тар, да борд паскөдас,
Сорсјас лептас.

Сы-бөрвылын тар-поз ловзө,
Важыс јона кургөм лыбө,
Гөнјас пуркјө.

Гусөн бара пішцал өктан,
Мөсітчөмөн шковган-лыјан—
Кыкөс віјан..

Муртса лым уфитас сывны.
Гөгөр турун мөдас петны
Віцјас-вылө.

Уна көчјас петавлөны
Вадор-дорыс турун јірны,
Льалөн ворсны...

Көчјас-бөрөа јона ветлан,
Војбыд гусөнік кыјөдан,—
Көсјан лыјны.

Көчыд тегс јона мудер:
Бөжсө петкөдлас да өдјө
Пышјас вөрө.

Пыжөн ваті ветлан баткөд.
Курја-јылө чөвтлан ботан,—
Муцтөц бурскан.

Чері мукөд-дырјі шөдө:
Келчі-піан рач-тыр овлө,
Рач-тыр—пумөн...

Век-на казтыла со важсө,
Век-на вөрті-ваті ветла
Аслам думөн...

Ічөт-Іван.

¹⁾ Буні.

Гынтөм зер.

Вожывтi гудыртчö.
Сынöдыс сукмö.
Чикышјас лебзöны
Уліті уна.
Оз шаргы піпу кор.
Лөнöдчiс тöвру.
Оз сывны пöткајас.
Оз шлынгы варыш.
Гудыртчöм матыгмö,
Поснiа шаргö.

Турун-кор көтöдö,
Вожтва-нын тургö...
Зерыштiс, көтöдiс,
Кымöр власт вешјiс.
Шондi-бан тыдовтчiс,
Гажөн му бэјiс.
Сылöны пöткајас.
Варыш-нын шлынгы.
Ызгöны гут-гагјас,—
Быд ловја жуö.

Пармазон.

Ada-paja'-костын'

(Теш).

Көлбөкөлнiчаö кајi
Тавö «ыжыдлунö»;
Сенi вылын, быттö рајын,
«Бовгыс» вöлі уна.
Кор ме бөрлан мөдi улö,
Куз-пос-јывсан уел,—
Места-вылö быттö кулі..
Ог тöд, дырö узи.

Коркө садöј кутiс воны,
Зiкөз сева ловзи;
Гөгөр виқөдлi да јона
Первојсö ме повзи:

Кык ныв боотöмабс менö
Отар-мөдар бокöд;
«Мi-пö гортад нуам тенö...
Чегi-ез-нö кокыд?»
Отыслөн нiмыс Ada,
Мöдыс вöлі Раја...
Гашкө-ј вескалі ме адö,
Ез-кө вöвны најö...

Он i тöдлы, кокөн-јурөн,
Ловјөн олиг-костi,
Бордтөг лебалiгөн суран
Ada-Paja'-костö...

Ј. Колегов.

Пермакјас-сорњи-ногөн.

Том кадө.

Ешшө өтпыр понда гывны,
 Јоткы ¹⁾ міча гөлөмөј;
 Понда њужыв ²⁾ горөн орсны,—
 Кывзы, дона нывиңөј.

Триңди бриңди ту-на-на-да,
 Кывзы, дона нывиңөј.

Мунда верма ме везөвта ³⁾
 Гармонь даскыка лапөј ⁴⁾;
 Норөн њужөта, шутњөвта,—
 Öкты вынтө голосөј.

Триңди-бриңди....

Орсө, сылө голос меднөј,
 Лептө посад ⁵⁾, матиг вөр;
 Киссы пісна му-пастаас,
 Кың тулысөн паскыт шор.

Триңди-бриңди....

Колө төдны, көр кың овны,
 Томсө бурөн казтыштны;
 Пөріс лоан, дугдан ковны,
 Гөллөм дугдас сотчыны.

Триңди-бриңди....

Горөн сылө, міча-воннез ⁶⁾,
 Нөр гөлөмын орсө вір;
 Томга-кад чулалас ⁷⁾зоннез,—
 Томга-кад казтыллат дыр.

Триңди-бриңди....

Ешшө өтпыр феревнаөт
 Горөн киссы піснаөј,
 Кылас, петас меным паныт
 Гөд сінкыма нывиңөј.

Триңди-бриңди ту-на-на-да,
 Гөд сінкыма нывиңөј.

М. Ыкамов.

¹⁾ Ыпны. ²⁾ Кужөдлөмөн. ³⁾ Везөдлө. ⁴⁾ Клапан. ⁵⁾ Вичкодор. ⁶⁾ Воқјас.
⁷⁾ Колө.

Гіжны бостыяс

КОМІ АҢЛЫ.

Комі аң, велөдчы југыдлаң петны,
 Олөмтө вьл-ногөн аслыд те дор;
 Мыј верман велөдчы (јөз-өд оз сетны),
 Ічөта, регыда, лыфдыг көт кор.
 Аслыд-өд быдторсө лоб теd керны,—
 Нөжјөнїк вөрны, да ужавны дыр;
 Лаңтөмөн вөчны те нїнөм он вермы,
 Ыжыдөз, пөрыгөз велөдчы пыр.

Сїз-Паш.

Ылы-мусаҥ.

Пујас-јылын,
 Зев-на улын
 Шондї плешсө мытчө.

Асја тулыс
 Нөжјөн пөлтө,
 Чужөм-вылад пуркјө.

Пујас-вылын,
 Веж луг-дорын,
 Вөрса олыс сольгө.
 Вадор-дїнын,
 Кырчој-јылын
 Комі сїктыс ловзө.

Парекод шы
 Ылын кыліс:
 «Кажас, енөј повзөј!»

Івө-Өлөк
 Ылы мусаҥ
 Гортла-дорө локтө.

Јог шапкаа,
 Руд паккөма,—
 Ылысаҥ зев төдчө.

Кїлчө-вылын
 Таркөдчыштіс...

Өзөс регыд вогсїс.

Төдса чужөм
 Өзөс-бердө
 Уна-код сен петїс.

«Олан вылан,
 Муса баба,
 Тї—баҥ-мамөј».

«Аттө, піө,
 Нїнөм төдтөг,
 Коди тенө вазө.
 Бура олін
 Гөрд салдатын?
 Гортсатө ен вунөд?»

«Салдатад ме
 Овныд—олї
 Баҥ-мамөс ег вунөд,
 Велөдїсны,
 Јурдөдїсны,
 Нөтчыд мед он вунөд.

Сегга, баҥө,
 Вьл веж јурнад
 Олөмтө мї вөчам,
 Ставсө вьлөс,
 (Баҥ-мам пөрыс)
 Ме-өд, томыд, вөча».

Ізјур-Іван.

Тулыс.

Көзүд төв, гудыр лун
Колы-нын бөрө.
Ывлавыв вөтліс ун.
Кыскө сук вөрө.

Палалі тулысын
Збој, візыв Ежва.
дыр оліс жі-улын,
Мездыгіс ытва.

Жікудјос пазөдіс—
Җескөдыг бырі,
Јенеж-моз лөзөдіс,
Саріҗ-коҗ лоі.

Шоныд төв разөдіс
Јенежыг кымөр.
Асывсаҗ коҗыштіс
Зарніөн југөр.

Луд-вылын чепөсјіс
Веж турун, җоріҗ...
Лебач со чукөстҗіс,—
Гажөдчө сорөҗ.

Төв-бөрын быдөнлы
Тулыс зев муса,
Ңімкоҗөн кылөны
Мај-тулыс гажсө.

Сук-Шарма.

Ботажтчыны.

Јукмөс-дорын.

Терең-јукмөс-дорбө воис
 Нывбаба зев уна,
 (Сен-пө јона чөскыд ваис).
 Горњи дыр-нын мунбө.
 Матрен-төтка кыв сен кутбө
 Макар-Надб-јылыс.
 Јона сјјөс, пон-моз, увтбө:
 Лок-пө сјјө нылыс.
 „Менам терпитөм-нын бырис—
 Мыјла сјји олб,
 Сбмын кыч арбс-на тырис
 Гјжөс „култсамолб“.
 Сы-кыв-ббрын ставыс шычс:
 „Кушбм сјјө вбрса?“
 Медөа јона Марја гычс:
 „Аттб, куфта-шорса.
 Ме-дб шулі соыс сылы
 Ен пыр „кумтсамолб“,
 Јбзсаң унаыс-нын кывлі—
 Фавбл пб сен олб.“
 Педббвалбн „пелбдз вомыс,
 Мыј вынјасыс горзб:
 „Со і воис мулбн помыс,
 Антјкріст-нын ловчб:
 Ставыс пырб „кунтсамолб“..
 Мыјнб сетыс бурис?
 Лбздз боксб кулыны колб,
 Пыр мед петас дурыс.“

Пбрыс пбчб—Нестер-Оба,
 Локтис сетчб матб:
 Ме-пб ыжыд дівб төда—
 Аттб, божја-матб!
 —Тбрыт воліс Прокб-Обрам,
 Шуб јбзлы гора.
 „Гордсализм“ ми-пб воам,
 Выл олбм-пб дорам.
 —Ен те, пбрыс выжыв, јбјтав,—
 Чубук-дарја шуис,—
 Буржык пернапастб чбвтав...
 Тешкод сјјө тујыс!
 —Чблб, јбјјас, мыјнб лөид,—
 Чбвтис Терең-Катб,—
 Мыјда кыв-нын прбста вөјид.
 Енб воб ладб.
 Вабјө вajasнымбс нуам,
 Горњи оз во помб,
 Буржык собраннбб мунам
 Ббрјыны крестпомб.
 — — —
 Тајб горњи колб төдны:—
 Уна мјјан ужјас.
 Оз ков пемыд-пышкб пбдны,—
 Бертам сылыс вужјас.

Січ-Паш.

Мыјла, кызі чужі комі література¹⁾.

(Гораа мөвпјас).

Комі гижөд вөвлөма-нын важөн. Мі төдам Перымса Степан-дырга (XIV нем) гижөджас. Сіјө гижөдсө вөлі вөчөма сөмын комі јөзөс јен-вараө пөртөм-вылө (мөд-ногөн-кө шуны, роч государство кабыр-улө сүјөм-вылө). Секга гижөджасыс чужіны ез комі јөз-пыщ-гыс, ез комі јөз лөгөдны, а вайсны бокуы, рочјасгаң, роч-јөз. Секга гижөдлы аслыс-і лоө вөлі бырны, вунны. Вічко лөгөдліс гижөд; історіјалы колө вөлі, мед вічкоуыс-жө і бырөдіс асгыс лөгөдөм гижөдсө.

Уна учонейјас шуоны: комілөн-пө вөлөма гижөд і Перымса Степанөң. Оніја комі „пасјас“-пө колөмаөг секга гижөмыс. Колө татчө кыввіңны: ферт, өтарө-кө, поңө шуны: вөлі-пө гижөд, мөдарө-кө, сің-жө поңө шуны: ез вөв гижөд; вескыда, сущөн некодсө он вермы індыны.

Чужөмсө комі гижөдлыс колө лыфдыны во 80-сајын.

Комі література чужөм-јылыс төдмагтөң, вічөдлам жеңыфка сы-воңвывса комі муыввса олөм-вылө.

Важ олөм. Вузасөм. Култура.

Јевропаса војвыв (Комі му) важөн сулавліс зев вылын. Татчө воывлісны вежласны да вузасны уна јөз. Секга кадјасө, војвывса эвер кујас-вылө вайывлісны Персіјаыс, Англијаыс, Норвегіјаыс, мукөдлаыс уна-пөлөс асгыныс вөчөмторјассө. Оніја Комі муын секи вөлі гөрдөсөма унжык, буржык вузаван тујјасыс.

15-өд немгаң вузасөм жебмө, бырө. Мукөд-муса вузасысјас во-лөмыс дугдөны. Војвылын олөмыс нөжмө, лаңтө. Вузасөм кусіг-көд кутас кусны і војвывса јөзјаслөн (щөщ комілөн) култураыс.

Војдөр војывлөн пөштї став озырлуныс вөлі эвер-кујасын. Вузасөм кусігкөд муніс щөщ мөдтор: вөрјасын эверјас чінөм. Огө-

¹⁾ Мі. комі јөз, омөла-на төдам асланым кыв-вылын гижөджассө. Кыс-нын-ескө төдны сіјө гижөд артмөмсө, артман тујјассө-да!.. Міјан мог—төдмөдны сіјөн комі јөзөс, комі гижөсјасөс, медга јона гижны боотысјасөс. Сы-вөсна-і леңам тајө статтасө. Ферт, бура-кө төдмасны, тајө гижөдны еща-на. Уна-на тани тырмымөн-сө абу вісталөма. дај ставсө сы-јылыс жеңыфк статтаад віставны он вермы. Секга тани донјалөмјассө (оценка) огө-на мі шуөј қик стөчөн, огө-на шуөј бөрја-кывјөн. Ковмас-на та-бердө јона содтавны, кыт-сурө і гөгөрвоанажыка віставны (пояснять) мөвпјассө воңд гижөджасөн.

кө вундөдө, војвылын олыг јөз содөмсө, секи, ферт, адзам—кущөм јона отсаліс тајө эвер чинөмыс војвывса олөм-чужөмбанлы вежғыны.

Војвывса олөм кутіс, чусалан шом-моз, кусны. Сетыгань пукгө сөд, пемыд вој.

Војвывса пріродаыс немыгаыс зев јона нартітіс сені олыг јөзсө. Омөлік ужалан көлујнад зев сөкыд вөлі вермагны пріродаыскөд. Көзыд, чорыд сөлөма прірода ас-доргаыс сіз-жө пыкіс ужалан көлуј бурмөм. Өтi кывјөн-кө: војвывса прірода падмөдіс кыпөдны сені олыг јөзлы асгыныс культурасө. Тани оз ков вунөдны јешщө өтитор: војвылын унжык олыгыс вөліны ас-горнiа јөз, роч-јасөн пөкөритөм, наөн нартитана јөз. Еојвыса јөзјас (щөщ, ферт, комі) быд-ногөн нартитөмла (гырыг вотјасөн, культура кыптөм пыкөмөн, мырдөн роч культура сужөмөн, с.в.) пыр назөнік кольоны бөрө, тапікагөны өтi інын.

Ташөм кадө кущөмкө культура-јылыг горнiтны вөлі зев сөкыд. Ез вермы чужны-ны, быдмыны комі гiжөд, література. Кор кiнөмыд пөт, сөмын секи верман гiжны, сөмын секи верман лыффыны. Комі јөз вөліны щыгөг. Та-вөсна ез вермыны петны коміөн гiжыг-јас. Кодкө-кө-ескө і гiжіс, лыффынысө некодлы вөлі.

Сөмын 19-өд немгаң нөжмыда, назөнік војвылын олөмыс кутіс ловғыны, вузагөм кыптыны. 19 нем мөд жынгаыс вузагөм кыптөмлөн өдыс јешщө өддө. ферт, ез кол бокө і Комі му, комі јөз. Вузагөм быдмiгкөд, быдмiс щөщ вузаган капітал: вузагыгјас кутісны өdjө озырмыны. Коміјаслөн вузаган-капітал быдмөмыс мед-өdjө муніс Ізваын. ферт, муніс ез сені олыг комі јөз суглун-понда, а јона өддөдіс аслыс-гама пріродаыс (тундра, озыржык вөрјас, с.в.). Ізваса вузаган-капітал зев өdjө шыбытчө тундраө јаранөс нартітны. Шыбытчіс ташөм-жө уж-вылө роч-капітал, сөмын сылөн ебөсыс ещажык вөлөма комі-дорыг. Комiа-роча вузагыгјас-костын кутіс мунны тыш да пің. Роч-дор сулалө вөлі власт. Власт кутіс эескөдны коміөс. Эік та-вөсна 1833 воө Ізваын лоі ыжыд бунт: властлы паныд сувтөм. Тајө бунтыс кыггiс сізім во. Бөрiнас вермісны комі вузагыгјас, көт-ескө бунтгыс-і уналы сурi-да. Бунтыс сакмөдіс став Ізваса коміөс; јешщө збојміс комілөн вузагөм.

Војдөрсө назөңжык, сөгга кер лезны заводітөмгаң өdjө, јона ловчіс овмөсыс щөщ Ежваын. Тани өdjө-жө кутіс быдмыны вузаган-капіталыс. Тани комі вузагыгјаслы щөщ-жө пыр лоі венғыны, вермагны роч вузагыгјаскөд (мөвпыштлө Сыктывдiн-карса роч вузагыг Суканов вiјөм-јылыг).

Озырмөдчөм-вылө горшјасыс пыр-өтарө паскаліс. Ужалыг-јөз-вылө вотјас пыр содіны. Өтi јөз (вузагыгјас) пыр озырмісны, мөд јөз (ужалыг јөз) пыр гөлімісны. Јөз оліс пікын. Пыр эескавмыны кутіс оланінын. Унаөн кутісны ветлыны Уралө, Сiбырө нажеткајасла. Бокө ветлывлөмјаснад кутісны паскавны вежөрјасыс, сөзмыны мөвпјасыс ужалыг јөзлөн. Комі јөз гөгөрвоісны, кодјас налөн

нартыгасыс. Гөлөмјасыс нартыгас-вылө лөгөн да локөн тырыны.

1841 воө Кулөмдинса заводитисны бунтујтны, жевкнитисны важ власт, лөгөдисны аггыныс власт, кутчөисны нартыгас горшө. Тајө бунтыс кыгөс 2 во. Воча нартыгаслы повтөг сувтөмсө пөдтисны плетөн да пулаөн. 1861 воө сувтисны нартыгаслы паныд Перымса комі јөз. Тајө бунтсө сиз-жө пөдтисны впр-пыщкын. Тајө сувтөмјасыс вөліны—повтөм, став јөзлөн вогсаа, вөкыда сувтөмјас. Ез сөмын сенјасын дөзмывны комі јөзыд. Быд грездын тајө кадас комі јөз вөлі шычөмаөг. Лөгалөм, ызгөм кылө вөлі быдлаын!

Комі јөз кутисны садмыны, гинјасыс кутисны воггавны. Тајө бунтјасыс петкөдлөны мјанлы комі јөзлыг ыжыда быдмөмсө.

Тајө каднас гижны-да, лыдфыгны-велөдчөм сөмын-на кутис чужны (кытыг унасө!). Зев нөжмыда кутисны воггавны гырыгжык өиктјасын школајас. Велөдисны сені зев лока, нөјтөмөн, гөгөрвотөм рочкывјөн. (Өні јешщө-на мужичеј-јөзыд омөлика гөгөрвоөны рочкывтө, көч горнитныс оз кужны-да. Секи-өд рочкыв төдыгыз ез вөв, поп-фак-кынзи). Рочкывјөн велөдчөмыд вөлі мучитчөм. Велөдчылисны школаын пөшти ставыс озыр јөзлөн (медга јона вузасыгаслөн) чөлафыс.

Лыткін Степан-Јогор.

Тащөм каднас Сыктывдин-карын, 1835воө, чужі вузасыг семјаын Лыткін Степан Јогор—Јогуш (тазі вөлөм кырымаглө). Велөдчөс сјө дыр. Лыткін мед-воzza комі морт помалис Університет (Питырын). Сјө вөлі щөщ мед-воzza комі-јөз-пыег петөм учонөј.

Велөдчигас-на сјө кутис мөвпавны комі олөм-јылыг, өкыд өлөмсө бурмөдөм-јылыг, Комілыг історіјасө (важ өлөмсө) велөдөм-бөрын да мукөд посні-јөзлыг культура велөдөм-бөрын, Лыткін гөгөрвоөс: сөмын-пө ас кыв-пыр вермасны комі јөз југдыны, налөн культура быдмыны. Гөгөрвотөм кывјөн-пө велөдөмыд чөлафлы нинөм оз сет; школа оз вермы сетны төлка, өлөмсө гөгөрвоөг мортөс. Школаын-пө велалөны сөмын гижыны да лыдфыштны. да сјө-өд-і пөгөбыс. (Комі школа лөвөдтөз мјанын пыр кыгөс... Лыткін шуөм-серті). Оз-өд мича кыв шуөм-куза, ошјысөм-куза комі мортыд, јуалан-кө: велөдчывлін ен?—шу:— „Велөдчывлі... Јуртө өиравны кужа!“—Сөмын јур өиравны (кырымагны) велавліны!

Лыткін леzис комі јөзлы чукөстчөм: „Комі јөзлы—комі кыв“. Немчөжыс ужалис, мед-өскө сетны комі јөзлы... комі кыв. Лыткін ез кодкө-вылө ыстыг, ез мөд-вылө лачаөн ов (надејтчы), а ачыс мед-воz заводитис коміөн гижны, лөгөдны комі лытература, комі школа.

Лөгөдны серпаса (художественнеј) лытература, пуктыны сылы под Лыткінлы ез удајтчы. Лыткін мед-воz вөлі учонөј,—со мыјла ез вермы щөщ пуктыны пелөсувиз комі поезјялы. Комі школа вөчны сылы ез-жө удајтчы: ез леzны локны Комі муө. Польшаын бунт

пöдтөм-бöрын, Лыткiн-код jöз-вылад влагтыс кутiс гiнбöжнас вi-
рöдны, jона рескöдны.

Сiр-кö, комi лiтература, Лыткiн-сертi, колö вöли мед-воз шко-
лаын велöдöм-вылö. Ортсыган-кö, бокуыган-кö (об'ективно) вiрöд-
лыны, Лыткiн, дерт, олöмö
пöртiс (мукöдсö кöсjiс) гөгөр-
вотөм, тыдавтөм колөмjассö
комi вузаган jöзлыг. Мы-
ла?—Колö вöли комi лiтера-
тура да школа, мед сöмын
комi вузагыгjас вермiсны пар-
савны Комi муын, мед гiнны
(зырны) роч вузагыгjасöс.
Комi вузагыгjас-сертi—„Комi
му—комi jöзлы“ (Комi муын
вузагны сöмын комi вузагыг-
jаслы). Налы-жö колö вöли,
мед комi jöзыс кыптiсны, куль-
тураыс быдмiс. Роч школа-
кö комi вузагыгjаслы ковтөм-
торjö велöдiс, гуjiс ковтөм
мөвпjас, нармөдiс культура
быдмөм,—Лыткiн вомөн најö
шуiсны: „Комi jöзлы—комi
кыв“. Сiр-кö, таjö чукöстчö-
мыс секi вöли комi озыр jöз-
лөн (буржуафjалөн) чукö-
стчөм.

Герпаса лiтературатö
лөгөдiгөн сулалöны уна сö-
кыд ужjас. Ыжыджыкjасыс сещöмөг:

Г. С. Лыткiн

1. Колö велöдны кывсö: сылыг законjассö, вежлаган-ногjассö.
2. Колö велöдны фольклор (jöз-костыг богтөм гiжөдjас: моjд-
jас, сыланкывjас, бөрөдчан-кывjас, с.в.). Фольклорыг аджан став
озырлунсö кывjыдлыг, сылыг мичлунсö, таjö кывjөн сорнитан jöз-
лыг колөмjассö, мусаторjассö, сiрi возö. Таjö зев ыжыд, колан уж.
Лөгөдөм (искусственная) лiтература-кыв ас чужигас век пыкгö фоль-
клор-вылö, сетыг унатор богтö, унатор гуjö вежыштөмөн лөгөдөм
лiтератураö (вiрöд Нюбдинса Витторлыг „Ту-ту-ру-ту“, „Jугыд ко-
зув“, с.в.). Воzга-уж поетjас-возын—ставнас, гөгөрбок велöдны
jöз-пыщса лiтература.

3. Быд кывjын емөг аслыс-пөлөс сорни-ногjас (наречijejас).
Кывсö велöдөм-бöрын колö бөрjыны мичажык, небыджык сорни-
ногсö, да сы-вылын гiжны, сijöс озырмөдны, шылөдны. Мөд-но-
гөн оз вермы лоны.

Лыткін кујимнан ужсө, ас-вермөм-серттыс, вөчис. Серт, өтi мортлы помагтөҗыс ставсө оз поҗ вөчны: он вермы. Лыткін вөчис став колансө, мед вермас быдмыны лытература: петкөдліс кыҗи поҗө җик коміөн гижны, кыҗи колө лытература-кыв лөгөдны. Мөд ужыс („фольклор велөдөм) өнөҗ-на комі поетҗас, учонөҗас-воҗын сулалө. Поҗө каҗавны, кыҗи фольклор төдтөмыс нөҗмөдө лытература быд-мөмсө.

Лыткін вөчис зев ыҗыд, зев колан, наукалы дона уж. Ас нем-нас, ас сөм-вылө лөҗліс бура кыз нөҗаҗас, гижліс унатор-җылыс. Јона лоі венҗыны аслас мөвпҗас-дор, комі кыв-дор. Сіҗө оліс даҗ кулі комі кыв велөдөм уж-вылын. Комі јөзлы ужалөм-вөсна оліс гөла, јона җескөдісны ставсө-рочө-пөртны-зілыс јөз. Сөлөмыс Лыт-кінлөн нөкор ез вөрҗывлы, вөчис пыр пөштi өтнас комілы колан уж.

Куратов Өлөксөј-Іван.

Нөтi абу дiвө, Лыткін да Куратов-кө җужыны пөштi щөщ (өтi кадө), немчөҗныс ужалісны өтi уж-вылын. 19-өд немын комі јөз быдмісны, воісны сөщөм олан-ногөҗ, кор асҗыс оломсө бурмөдны кө-лө вөлі культура. Культурасө кыпөдны колө вөлі комі кыв.

Комі лытературалөн зев ыҗыд шуд, мед-воҗа гижөҗасыс вө-ліны јона велөдчөм јөз-да, кывлыс законҗассө төдыс јөз-да.

Куратов вөлі мед-воҗа комі поет, комі поезиҗалы пелөсув-із пуктыс. Сіҗө ас-җывгыс гижіс:

Таж кывлыс мичсө
Сөлөмөн ме кылі—
I ме мед-воҗ сыөн
Нөҗҗөнiка өылі...

Мөдлаын содтө:

— Поңди ме,—тi кутчiөҗ!

Өлөксөј-Іван помаліс Казанса Унiверситет. Лыткінкөд пра-меја, тыдалө, абу вөлөм төдсаөб. Оліс Туркестанын. Комі кыв-җы-лыс гижліс өтi-мөд научнеҗ стаҗта. Мед-дона сіҗө комі јөзлы комі ыланлыффан гижөмҗаснас. Кулі томөн: 38—40 арөсөн.

Мед-воҗа поетҗаслы зев өкыд бөрҗыны поезиҗалы туҗсө,—гi-жан кывсө. Быд лытератураны јона вошлаглісны сіҗө быдмыны за-воҗитiҗас (рочлөн: „лжеклассическая школа“, „сентиментальная школа“, мукөд).

Куратовлөн серпаса гижөдсө вөчны зев ыҗыд сам вөлі. Сылөн самыс петкөдчiс i поезиҗа-туҗ бөрҗiгөн. Кысан бөгтгыны, кушөм сур-җасаң мөдөдчыны лытература вөчөм сөкыд уж-вылө? Онi мi шуам, лытература лөгөдiгөн колө фольклор-вылө пыкгыны, сөгаң мунны. Сөкi iчөт-на вөлі вiдлөгыс (опытыс) лытература туҗҗас-җывгыс. да Куратов кужіс бөрҗыны туҗ:

Мыҗнө, зонҗас, горбктылам?
Гашкө, вьл-ног важсө өылам...

Сегга воҗо:

Корсам ыланкыв ас-шөры,
Ас му-ва-вылыг, ас вөрыг,
Асланым голь грездясые,
Јуасигөн ныв-зсылыг...

Куратов кужіс бөрҗыны туж, со мыҗла сижө сещөм виҗалуна поезија лөгөдіс.

Сижө җоласаң (ичөтысаң) каҗавліс став локсө Комі муыг, бөрінас велөдіс Комі му. Сижө адҗис:

„Міҗан му-вылын өд-вој
Сувтөм, ме ог төд-нүн корсаң“.

Сөмын Куратов ез Һаргыв. Гөгөрвоіс, колө-пө уҗавны, отсавны сафмыны комі јөзлы. Өлөкҗеј-Іван ескіс, гөлөмнас төдіс, мовпалөмөн адҗис—оз-пө ло пыр өд, пемыд-вој.

Пыр-жө коркө петас тан
Шонді; адҗа—рөмдө ылын...
І јеневтса лысва сек,
Вокҗас, јурдас муөј-вылын.

Өлөкҗеј-Іван-герті література котыртө јөзөс, катыртө јөзлыг гөлөмсө, мөвпјассө. Со мыҗла сижө ғылө:

„Кодыр асланым-ног ғылам,
Шог-гаж морта-мортлыг кылам...“

Сегга воҗо локыг, нарҗытыг јөзлыг јуалө:

„Кыг бара долыд ылансө?..“

Өлөкҗеј-Іван гижіс комі уҗалыг јөзлы, најө олөм-җылыг, мед мөвпыштасны ас-олөм-вылас. Аслас поезијаө сүјіс курыд шогсө комі јөзлыг, сылыг лөгсө нарҗытыҗас-вылө. Со сижө комі ныв кывҗасөн шуалө роч барінлы:

„Те-тај ышмін, кага-моза!
Ачыд барін да он куж
Кывҗын шуны грездса јөзлы!
Мун сін-воҗыг, җавөл-вуж!
Те-өмөј-нө чајтан, менам
Абу дагтөм грездса зон?
Сижө міча, сижө мелі,
Сижө мездас менө—јон!
Мездас тіҗан вокыг, сөмын
Шуа кывҗын, лок морт, пов!“

Көт вөлі јона велөдчөм морт, Өлөкҗеј-Іван ез кымөрјасөд левбав аслас поезијаас, чорыда сулаліс гердөм Комі му-вылын, гижіс вескыда олөмгыс бөгтөм (реалистические) гижөдҗас. Гижіс міча кывҗон, гөлөм долөдіс комі јөзлыг. Гижіс да ескіс, комі поезија-пө оз кус, сижө быдмас, җорҗалас.

Тажӱ кывјӱн мукӱд
 Горажыка ылас—
 Го кыӱ сурс ¹⁾ пель секи
 Уна буртор кылас.

Уна гижлӱма Куратов. Сӱмын ставыс ез во мијан киӱӱ, уна вошлагӱма, печатајтны вӱли некӱдлы...

К.П. Жаков, ӱ. Чеусов, В.П. Налімов, мукӱд.

Грамота тӱдысјас лыд коми јӱз-пиын пыр наӱдӱник соди. Кутисны шочыныка петны і велӱдчӱм јӱз комиӱн. Сӱмын култураыс комиӱн пыр вӱли важыс: гашкӱ сӱмын неуна воӱӱлаӱ вӱрчыштис.

Мод (II) Миколај престол-выӱ пукӱгӱмсаӱ јешщӱ-на јона кутисны жмитны посны јӱзӱс. Школа-пыр да вичко-пыр ружтӱмӱн, термасӱмӱн пӱртисны комиӱс рочӱ. Успаскеј-да код-да быд-ногӱн зилысны, мед-ескӱ торјӱдны коми велӱдчӱм јӱзӱс ас-јӱзгыс. Гӱгӱрбок звӱнитисны: коми јӱз-пӱ пӱрӱны рочӱ, комиӱн нынӱм оз поӱ гижныны, шуны, „мӱс баксӱ, порс руксӱ“-кынӱ (Курбатов).

Вӱлины і мукӱд-сикаса јӱз. ӱтка коми велӱдчӱм јӱз кутисны кытыртчыны Лыткин чукӱстчӱм-гӱгӱр. Пыр чукӱрмис комиӱн гижыс, коми лытература да школа-дор олыс јӱз. Коми јӱз-дор сувтӱны, комиы ужалӱны: проф. Жаков, проф. Налімов, ӱлькӱсј Чеусов, Лебедев, М. Попов, сорӱнжык Мајегов, унаӱн-на мукӱд. Секи колӱ вӱли дорјыны коми кыв: кутис мунны вен рочӱ пӱртыс, комиӱс пӱдтыс јӱзкӱд.

Жаков кӱсјылис коми кыв-вылын газет леӱны, да... „мијан“ земскеј управа (вӱлины тырыс Успаскеј-код „истинно-русские люди“) ез леӱ. Кыӱ-нӱ? Оз поӱ коми јӱзлыс кыпӱдны култура, јурдӱдны најӱс; пемыд коми морттӱ кокныжык нартытны да топӱдны, донтӱгжыка поӱас медавны кер леӱны, Уралӱ пес пилытны, унжык вот перјыны.

Јона ужалысны Чеусов да Налімов. Чеусов пӱштӱ мед-воӱӱа мортӱн, Куратов-бӱрын, кутис гижны ыланлыдланјас. Сӱмын некӱдӱс дојдтӱм (тӱдса гижӱдјасас) гижӱдјас. Секи колӱ вӱли венчан, бостгӱдӱн, сӱлӱм лептӱдӱн гижӱдјас.

Сецӱм-жӱ некӱдӱс не дӱзмӱдан торјас гижавлис М. Попов (вӱли сфереваннејын попын, сорӱнжык шыбытис попалӱмсӱ).

Тӱдчана, зев колан уӱ вӱчис Тсембер коми фольклор велӱдӱмӱн. Леӱавлис комиӱн ныгајас. Бостгӱдӱс учытельјасӱс фольклор велӱдан уӱ-выӱ.

Лебедев, Ілля-Вас, Варыш.

1914-ӱд вога војна воӱвылын комиӱн вӱли уна поет-нын. Најӱ пыр содисны. Лытература кутис сувтны кок-јылӱ. Коми лытература,

¹⁾ Секи вӱлӱма го кыӱ сурс коми јӱзгыс.

земскеј-пріставјас јур-вомён, кутіс чуксавны, сармодны, јурдодны
комі јозос.

Лебедев „Гажажык, комі јоз, олөј“ гіжөмөн, комі поезіја төд-
чана быдміс, петіс комі јозос котырты, бостөдны олөм бурмөдны,

М. Н. Лебедев.

культура кыпөдны. Комі поезіја пыр
повтөгжык сувтө комі ужалыг јоз-
дор. Том поет Ілля-Вас гіжалө
озыр јозос дојдалан гіжөдјас-нын.
Варыш (Мајегов) гіжөдјасөн, комі
поезіја јешщө-на јона быдміс. Сіјө
сувтө пролетаріат-револутсіја-дор:
чуксалө ког-вылө, озырлы паныд,
најос жевкнйтны.

Мі адзам, кызі комі література
быдміс, пыр воқблаң чуксаліс, колан
уж-вылө котыртіс. Чужөмганыс пыр
сіјө воқө мунөм-вылө чуксаліс. Бө-
рө кыскыг поетөс, бөрө кыскыг гі-
жөд мі огө адзө. Сөмын Успаскеј-
коф „истинно-русские люди“ верміс-

Ілля-Вас.
(В. І. Лыткін).

Нюбдинса-Виттор.

(В. А. Савин).

власт кутігөн—сіјө пөрі пролетаріат чукөстчөмө. Револютсіја-бөрын комі поеціја пыр вөлі револютсіја-дор, пыр котыртіс ужалыг јөзөс сотсіализм уж-вылө, јонмөдіс советвластөс Комі муын. Коди тајөс оз гөгөрво—сіјө нінөм оз гөгөрво. Коди лыгтас шуны: комі література-пө кыскө бөрө? Некод, гудыр мөвпјаса мешщанін-кынзі!

Со мыјла колө література. Оз поз шуны сің: мі, комі јөз—торја, ас-кывја јөз-да, сіјөн і колө література. Тајө нінөм оз вістав

Револютсіја-бөрын комі література јона ыждіс, быдміс, мічміс. Петісны уна выль таланта поетјас, петөны пыр воқө. Міјан өні ем кык гырыг талантјас: Нюбдинса Виттор да Тіма-Вең. Комі јөз

ны ніксыны комі література бөрө кыскөм-јылыг. Бөрө кыскісны роч школа-дор олыгјас, комі кыв да література дескө-дыгјас.

Мыјла өні колө література?

Комі јөзөс југдөдны, ужалыг јөзөс сотсіализм-уж-вылө котыртны. Коди, кушөм велөдчөм морт, кушөм велөдыг лыгтас шуны: коміөс-пө школаын рочкывјөн велөдны буржык, унжык сетас челафлы? Став культура лептөм уж колө нуны „комі јөзлы—комі кыв“ чукөстчөм-улын. Тајө чукөстчөмыс коркө вөлі озыр јөзлөн чукөстчөмөн, өні — пролетаріат-кын

В. Г. Чістальов.

ассыс літэратура рафэјтө. Літэратура лоі зев ыжыд отсөгөн култура лептан ужын. Комі літэратура сулалө вегкыд, бур туж-вылын. Öнi мi адзам комі літэратураын сөмын мед-воzza зорiзассө-на. Воzö зорiзас літэратураын пыр кутасны содны да мiчмыны.

Сан-Антус.

Ленинкар.

Тужтөм гижөдјас ¹⁾.

Зев уна петө öнi мiјан вьль комі-гiжыоыд. Унжыкыс (80-90%) гижöны өтiкөн, проза (вiстјас) шоча-на петкөдлөны. Став гiжыгыс пöштi—том војтыр. На-пiын емö-нын „тöдсајас“, кодјаслөн гижөдторјасыс петавлісны-нын „Ордымын“, либö газетјасын, емö-на i зiк тöдтөмјас. Газетјас-ным-вылө, КАПП-ным-вылө да „Ордым“-вылө воим гижөдјассө öнi ставсө öтлаалöма—ставыс öнi „Ордым“-журналбердын. Чукöрмöма ыжыд ноша—öдва верман лептыны. Ферт, сы-ыжда чукöрад емышт мыјкө-мында гижөдыд! Мыјтакө кабала да черныла сетчө вiзöма, мыјтакө бертлөдлöма сы-вылө журвежөртө! Нiндөмөн сiјөс донјавны он вермы, оз поz-ни.

Мi огö-на вермө став гижөдсө сујны журналö—журналным iчөт, местаыс еща. Сы-понда лөб унжык гижөдсө колны-на лөзтөг, јона бөрјыөдмөн лөб сујавны буржыкјассө, мiчажыкјассө, лөбыджыкјассө. Ферт, көнкө, гiжыөјас сөгга елагöны журнал лөзөјас-вылө. Воас журналыд сiктад, вiзөдлас гiжыгыд сетыс јукөд „Комi гижөдчукөр“, оз адзы ассыс гижөдторсө да, ферт, јортчыштас чорыда: „аттө, сурморөн лыјан-торјас,—шуас,—бара-на абу лөзöмаде менчым гижөдсө.“ Збыль öд, сiзи i ем, ме чайта. Уна гыжыөјасга вольвлöны нораөмјас: мыјла-нө-пö öнөz-на-нө лөзө менчым сещөм-сещөм гижөдјассө, кор-нын-пö ме мөдөдлi-а?—јуасöны, төждысöны—көт-нин-пö ескө пошта-кудјаныд гижiнныд öтвет.—Мукöдыс сы вöс-на, дөзмасны-да, зiкөz дүгдöны гижöмыс, ещалөн тырмө „терпеньнеыс“ воzө нузөдны асöныс „ырјанiтöмнысö“: „оз лөзны (печатајны) көт-а, гижны-жө кута воzө, гашкө коркө мыјкө артмас“... ферт, кодлөн артмыштө, ем-кө өамыс, оз ков дүгдыны гижöмыс. Гижөдјасыд оз вошласны мiјанын.

Пошта-куд „Ордым“-журналлөн абу, дај сенi он вермы сетны буржык öтвет, кос-iндөдјас-кынzi. Пошта-куд-пыд-фiыс лөбны көр-сурө (гашкө, быд нумерында) ташöм ставгајас.

Öнi-кежлө ме бөстi вiдлавны колөм-гижөдчукөрөыс бура ыжыд јокмыл—вескалөмаде сетчө гижөдјасыс **69 вьль-гiжыслөн** (тајö абу-на ставыс, уна-на колi). Тајö вiдлалөм гижөдјас-пөвсоыс нiнөм-нын оз пет торјөн-торјөн журналын—оз тујны: 1) либö пышкөс өүрөсјасас нiнөм абу, 2) либö вывтi-нын iчөтторјылыс (мелочь) гижöма, 3) либö зев жебыника (слабо) артмöма (өтiкотворенне-јас)—размер-ни, некущөм шылөдөм-ни, нiнөм абу.

1) Тани вiдлалöма гижөдјассө, кодјас уна-код-нын ыстылісны мiјанлы. Мөд №-ө гiјам кодјас өтiөн-өтiөн (либö кык-кујимөн) ыстылісны. Тани iндөм нелуч-кiјассө гижны-бөстгысјаслы колө јона тöдмавын, мед воzө-кежлө сещөм нелуч-кiјасыс вiдчiсны.

I.

Лыпін Өнөлөн (Парма-пи) ме-возын, со, 25 гижөдтор (24 өтикетворенне, 1 вист). Вель уна-таж-ескө мортыс гижөма-да, журналө сујны нинөм оз сур—став гижөдыс вывти жибө, лөсыдтөмө. Ҷик аслас гижөдыс пөшти абу—кывзыныс роч-вылыс вуждөмјас (переводјас), лыбө сы-вылө-моз-жө лөбөдөмјас (подражания). Бостам кымынкө гижөдтор видлөг-вылө:

„З А В О д.

Јиркөдө, шыналө ыжыд завод,
Шумитө, шипитө, өзжө кыз ад,
Куз труба лөзө щын;
Горөдө, чуксалө ас-динас,
Мед муыв сталь јитны“...

„Ш А Б д I

Сикт-коф јона ызгөны,
Јель-нимө шабди бур,
Петис бура-мичаа:
—Быдми, быдми зев куза,
Шаң да мича шабди
Јежыд новлантор-вылө,
Чветит бура мичаа,
Вижөд регыджык,
Мед регыджык воан“...

Сөмын гижөм-ногыс („модаис“) өтикетвореннелөн-коф, сөсөа нинөм—рифмань, размер-ни, слөј-ни-вежөс абу. Ташдөмө пөшти став „өтикетвореннејасыс“ Лыпінлөн: „Вель туй“, „Возө“, „Комі важөн“, „Гөрдармејечлы чест“, „Ордымөн мунасны“, „Коді вејас?“, „Гөрд козув“, „Комі пармаын“, „Нань-празник“, „Ордым“, „Өткабн олөм“, „Міјан өбкыд сыланкыв“. Омөлыкөбө сылөн і роч-вылыс вуждөмјасыс:

„КОМСОМОЛКА Өд А“—

„Міјан Өда зев мича,
Кымыс сылөн зев гөрд.
Е-ек, Өд-да, Өд-да те,
Комсомолка міјан те!..“

„ЛЕНІН КУЛӨМ-ЛУН“ („ПОХОРОННЫЙ МАРШ“).

Те кулін талун ыжыд пост-вылын
Нубдин ког-вылө мильонөс,
Те кулін, Ілјич,—тенад гу-вылө
Лејам ассыным знамјас...
Војасөн өдјө муно өнвабн(?)
Ленін завет-куза...
дыр те, Ілјич, нуин звездабн(?)
Сотін(?) пролетарөс Рөсөјяын(?)...“

Тані зүгөма-нын бур роч гижөдсө, весиг сурөссө јона пөслалөма-бертлөдлөма. А, со, тані ставсө-нин гудралөма,—пөзө шуны, сөрөма: тајө—роч-вылыс вуждөма комсомольчлыс сыланкыв „Начинаем песню“.

РОЧӨН:

Начинаем песню,
Орем мы, хоть ты тресни;
Всем панам польским—в морду,
Ланцуцкому привет.

ЛЫПІНЛӨН:

Завојтамөј бивны,
Горөдам ми, те көв сувт,
Польшаө панјаслы—пөклон(?)
Ланціцкејлы гөрбас(?)...

Тази-кө горбас Липин'гыны, да кутас гымдны Лантсукскіј-жортос горбас, һепөштө ме сувта, сувтас, ме чайта шощ Пилсудскіј да јона і радлас, ошкыш-тас-на ескө Липиндс: „молодеч, Ондреј Иванович!“—шуас... Та-өерті позо гөгөрво-ны: Липин гижө һинөм думајттот. Тешкоф-өд: „панјаслы поклон, Лансукскејлы—горбас“. Сылы, повтөм өлбөма револүтсионерлы, сіз-һин јона польшаса панјас-гаһ инміс быдгама локыс.

Видлам јешщө „подраженьејассө“ Липинлыс. Ем роч-сыланкыс „Бродяга“ („По диким степям Забайкалья“). Сы-вылө Липин тази „подражајтө“:

„Ылын, Комі муын,
Көні олөны эверјас,
Брөфага проклинајтө
Пельомас мешөк і мунө.
дөрөмыс зев мигтөм,
Турмаса омөлік дөра,
Шапкаыс эоннас өшалө,
Гереј турмаса калат...“

Шуны-кө: мыјсө татчө абу һаһалөма!.. „Брөфага проклинајтө мешөксө да мунө Комі муөд“... „Турмаса омөлік дөра“ (тюремный худенький холст?)...

„Ежва өдјө вужіс,
Мамыс сылы паныс:
—Эонвіца алы абу мамө?
Ловја абу бат і вокөј?..“

Брөфагаыс аслас мамыслыс-жө і јуалө: эонвіца алы абу-пө мамө? Нырөма өтгудырјө кыз-мыј векалөма, кызі верөма. Тајө—сурөснас „подражајтөм“. Ем Липинлөн і гижөдһас „подражајтөм“—вигт „Чурка-Өнө“ (ас-јывгыс гижөма): „Кө-ні-бара те ачыд, „чудка Өнөдө-а“? Ловја алы абу-һин“... сіз воэө. Колан воын „Комі өікт газет“— (№ 29—1926 во) вөлі вигт Чисталов Т.-В-лөн „Вартыс Јогор“. Сетыс-кө вежлалан „Вартыс-Јогор“—һимсө „Чурка-Өнө“—һимөн, эік Липинлөн „виг-тыд“ і артмас. Подражајтһны позо, дерт сөмын оз поэ пөштө ставсө „һувһы“ мөд-вылыс—абу лөсыд.

Липинлөн өтөкөн гижөм оз-на артмы, колө јона-на велөдчыны, гижһны думајтөмөн-жык да техникасө јона бурмөдһы. Видлыны колө сылы гижһны прозаөһ (посһиөік вигтјасһаһ бөстһыны). Сөһа роч-вылыс вужөдавһы оз ков кывјыс-кывјө (дослов-но), сізі оз артмы һинөһ,—колө сурөссө колһы-да, ас-кывјөн гижһны.

II.

„Сібырак-Міш“ (Мајаса) бура уна-жө-һин гижлөма,—ме-ордын сылөн 19 гижөд, ставыс „өтөкјас“. Јона-өскө мортһыд төжыдө јенлы өскөһ бырөдөһ-пөһа („Јен мед віцас“, „Ыжыдлун“, „Ачыс садсө ме сафити“) гижө комі јөзһыс ваз өкыд өлөмсө да чуксалө выл өлөмө кутчөһы („Воштөһы немсө“, „Курыд өлөһ“, „Комі морт“, „Шондө кајө, шондө летчө“, „Рытын петан гулајтһы“, „Пас-көдөј комі өылөһ“, „Олам өтулыс“, „Төдан-кө, жортөј“, „Сватеј праһһык“, „Сель-корлы“, „Помалаһ“, „Комі гижысјаслы“, „Воэө“), мукөдторјас і. Сөһын став гижөдыс өмөлікөс, шөгмытөмөс; һөкущөһ раһмер абу, вывти посһи-тор-јылыс гижө, лыбө јитһыс оз верһы гижөдсө, лыбө кывјасыс оз суразһы—өтө пөлөс кыв-јасөһ бергөдчө зев унаыс. Уһалатө өскө көсјөма рөфмүјтһы-да абу артмөһа, јон-жыка һөшта щыкөһа сы-пөһа.

„Јен мед віцас“—өтөкөтворөһөһын вигтавгө, кызі кодкө (ачыс гижыс, бу-ракө) рытын петөһа өтө керкаыс да посвоэас шуөһа, медым оз повзы гортас му-һгөһ: „јен мед віцас“, сөһа ывлаһһы сылы өһнвоэас лөһа пөһыд да сафтөһыс уөһа јуж-вылө:

„Секі і угі дум-вылб:
 Посвоџ-куџа петігбн ме
 Кажті: міса, віџ-жб јенмб.
 Четчбм-ббрын јона ме
 Кажті уна кывјас-жб:
 Час-жб јенлыг ог наџейтчы.
 Јуж-вылыг ме сегда четчі.
 Поскбд кажі, бџбс —шлам,
 Јенмбс шуі: „к чорту к вамі“
 Сы-ббрын-тај вуні јенмыд,
 Оз-нын і улы дум-вылб“...

Сібырак-Міш-серті-кб, зев-тај кокнід вблбма јентб вунбдны; сбмын тбвса
 рытын ывлаб петігбн шу: „віџ-жб, јенмбј“, сы-ббрті пемыдбс повџы да уг јуж-
 с-вылб, сегда керкаад пырігбн бџбстб пбдлав, јенлы шуіг-мос: „к чорту к вам“, —
 ені і ставыс... Зев кокнід „ретсепт“-бд, трустыд, вблбма!.. Ббрвылас јешшб велбдб
 со кызі:

„Јенлы наџейтчад-кб ті,
 Јуж-ыввгыд і он четчы...
 Оні кыптб-нын выл олбм,
 дасбд во выл олбм дорам,
 Важ олбмсб мі јорам,
 Выл олбм зіла дорам“.

Ставыс „выл олбм дорам“ (бытбб зев-нын гбл комі кывјыд).
 „Курыд олбмын“ Сібырак-Міш вігталб комі гбл јбзлыг олбмсб (бнјасб, џерт):

„Кушбм олбм, олбм,
 Комі гбл-мортлбн,
 Ужалб пыр нем олбм,
 Оз уџлы гортын.
 Кушбм олбм гбллбн,
 Шог дај і гажтбм,
 Кблуж кісббма сылбн,
 Овлб қік пастбм.
 Кушбм олбм гбллбн,
 Шог дај і гажтбм.
 Зев-бд, зонмб, омбл
 Овны гбллы нем.“

Тажбс пбџб шуны „подкофашщбјбн“-на, сбмын вывті-нын „шог дај і гаж-
 тбм“. Ме чајта, ташбм курыд олбмыс вбвлі коркб важбн; бні гбл војтырлы сб-
 вет-властыд быбсама кокнідсб оетб-да, абу-нын, гашкб, сещбм „шог дај і гажтбм“.

Кодкб адџывліс-ез-на лбз шонді? Ме-тај, наперво, џекор-на ег каџавлы-а.
 Сібырак-Мішлы, буракб, тыдбвтчылбма коркб сещбм шондіыд. Ез-кб адџыв-бд,
 ез і гіж тазі:

„Шонді кажб, шонді летчб,
 Віџјас-вылын жуб јбз;
 Воџ-бд комі јбзыд четчб—
 Шонді муртса петб лбз...“

Лбз кланіча-пыр, тыдалб, віџбббма секі шондіыд-вылб гіжыыс. Сегда, вер-
 мас-оз лоны ташбм тор:

„Со і лым-нын уеі лун-мөд,
дорө ва-вомбн бур туј“...

„Бур туј“ (ји-кутөм) ва-вомбн лым оз вермы вөчны, ме-ногөн, оз-кө көзүд
(мороз) боетгы сїјө ужад. Көзүдүд вермас, көт нөтөі лымжыд оз уе.

Өтө өтөктворенънеын („Паскөдөј комі ыльм“) өтөлаын шуьма:

„Пемдө гажа тувсов вој“.

Кујим віз (строка)-мыгтөі мөд-ногөн-нын гіжөма:

„Тувсов вој зев југыд“...

Нөшта кујим віз-сајын со-нын мыј шуьма;

„Вөлөт-выпын ныв-зон
Вөјбыд ыльоны:
Тулысса вој зев куз,
Сїјөс кольдөдөны“...

Артмөма ташөм: пемыд тувсов војыд зев југыд, гажа тулысса војыд зев
куз. Он-і төд прамеја, кушөмжык тувсов војыд овлывлө. Сїјө өтөктворенънас-жө
емөс со кушөм кывјас:

„Важөн егө төдлөј
Комі ыланкыв;
Өні, мајбыр, ыльөј—
Ем-нын комі кыв“...

Аттө-дівө!.. Он-на вөлігтөі лөма комі кывјыд, важөн абу вөвлөма... Гашкө,
сїз-і ем-да: кымынкө сурс во-сајын, ферт-на, ез вөв веіг комі вөјтырыс, нөпө-
штө комі кывјыд. Векыда шуьма тані Сїбырак-Мішыд... Сы-сөрт-кө, менам
өтөлаын („Шөнді-банөј“) јона-жө сөрөма—менам шуьма, трустыд, сені тазі:

„Важыгаң мі кылам
Комі ыланкывјас...“

Нөшта өтөтор: Сїбірак-Міш, тыдалө өз лучкөі төд граматикасө (ылдөсө веіг)—
уналатө өшөбкајасөн гіжөма, торкалөма, гудралөма:

думгас нылыд відчөб
Асгыс муса ферт...
Комі ыланкыв
Паскалө-нын јона
Комі... пегнајасөн(?)...

Гіжөд-өерыс (почерк) ескө Сїбірак-Мішлөн мича-код-да, оз зев төждыс гі-
жөд-пышкөсыс-вөсна, оз өдлөмганыс кутчөі, ортсысө оз дөзөрөт-ні, оз шыльөд—
термасө-лі, мыј-лі.

Сїбырак-Мішлөн гіжан-гамыс Лыпін Оңдлөн-код-жө: өтөкөн гіжны оз-на-жө
артмы.

III.

Бура јона тилөб өтөкјас-вылын томынк гіжыс **Кірө-Міт**. Ме-ордын сылөн
13 гіжөдтор. Сурөсө ескө кужө лөбөдныс да, оз вермы сїјөс паскөдныс—өтө ме-
стаын гөгралө:

„Вешы төв! Тырмас-нын кынтыны,
Вешы Комі муыс.

дыр-нын те, төлөй, мијанѳ кынтин,
 Пѳра-нын мунны.
 Регыд-нын, регыд савкнитас тулыс
 Гѳрд миѳа шондѳн.
 Вешы төв! Тырмас-нын кынтыны,
 Вешы Комі муыѳ“.

Бостам-либѳ мѳдтор,— „Кѳкјамысѳд во“.

„Кѳкјамысѳд во-вылѳ-нын
 Петѳс Комі комсомол
 Кѳкјамыс во-сајын
 Мијан комі војтыр
 Лептѳс ассыс јур.
 Өнѳ адѳам уна бур-нын
 Комі комсомоллыѳ.
 Кѳкјамысѳд во-вылѳ сѳјѳ
 Ыждыны да паскавны
 Мунны Љеѳин-тујѳд“.

Гѳжѳма гоз-мѳд частушкајас—жебынѳкѳс-жѳ артмѳмаѳс (ѳтылаѳ гудралѳма
 быдторсѳ).

„Регыд, регыд лым сылѳ,
 Мијан ваыѳ кывтас јѳ;
 Регыд, регыд став-му-вылын
 Револутсѳја кыптас.
 Кума-рина, кума-ка,
 Рѳкар-л - рѳна, кѳрлѳ-ра,
 Менам Тѳјукѳј комсомолка
 А ме комсомољеч.
 Емѳс сѳитјас гырысѳс,
 Емѳс ѳ посѳѳѳѳкѳс;
 Емѳс мѳлѳјјас лѳкѳс,
 Емѳс ѳ мѳлѳјјас шанѳс“.

Ем сылѳн сѳѳикотсѳрѳнѳе (частушка-коѳ) „Аттѳ, аѳтѳ-коммунист“. Аѳтѳ-ком-
 мунистыс комѳднлоѳ коммунистлы вѳча (против) муныѳ. Кѳрѳ-Миѳ мѳд-ногѳн, ты-
 далѳ, гѳгѳрвоѳма. Гѳжѳма, кыѳѳ ѳаѳ вермас воны јенлы кевмыстѳг (молѳбенјас-
 тѳг). Сы-вылѳ Өлѳксан-поп скѳрыѳ шуѳ (јѳзлы):

„Аттѳ-ѳѳѳѳ, ѳнѳ јѳзыд абу јѳј,
 Аттѳ аѳтѳ-коммунист,
 Тајѳ ставыс тенад уж“.

Белѳјјасѳс (Латкинлыѳ бандасѳ) Кѳрѳ-Миѳ шуѳ „варыш-пѳјанѳн“. Мијан-но-
 гѳн-кѳ, најѳ—кырныш-пѳјан (воронята, а не соколята). Сегга вѳсталѳ, кыѳѳ Пѳѳ-
 ѳельнејѳ воѳмаѳс белејјас (Аныбѳ пышјѳгѳн). Налыѳ поп јуасѳ:

„Меным колѳ јура-варыш,
 „Банда-вылас ыжыдыс“.

Ме ѳајта, попыд ез-жѳ шу сѳѳѳ—„бандаѳн“. Воѳѳ гѳжѳ:

Регыд сещѳм мортыд сурѳс:
 — „Ме тан ыжыд ѳтеѳ поп“,—
 Гѳра авѳстѳс... Орлов“...

Помытгө, бытгө Орловсө вилісны кӧнкӧ Лена-дорын (Јаренскејлаңын). Кы-
зи-нӧ сижӧ Пӧдфелнејас вескавлӧма?..

Меным Кірӧ-Митлӧн гижӧмыс кажитчӧ: мортыс, тыдалӧ, старајтчӧ, севга гижӧ
асгаңыс, оз роч-вылыс. Ӑти гижӧдын („Комі муӧ“) весіг емӧс зев міча іңјас:

„Ылын, роч-муын, саріңјас-дорын
Тӧвјісны сурсӧн пӧткајас-лебачјас.
Артелӧн олӧмыс муӧмаӧс најӧ
Җескыдыг-топыдыг кельӧбӧн-кельӧбӧн
Мӧдӧмаӧс міјанӧ
Котыртны піјан“.

Кірӧ-Мит том-на (велӧдчӧ семілеткаын). Јонжыка-кӧ кутас тӧждысыс гижӧ-
джассӧ бурмӧдӧм-вӧсна: паскӧдны панассӧ, шылӧдны гӧгӧрбок,—вермас лоны
бур-гижысӧн. Колӧ щӧщ вилыны сылы гижны прозаӧн (вӧстјас), кушӧма сижӧ артмас.

IV.

Җоң кык тетрад-тыр гижӧма (18 ӧтікотвореңне) **Опоң-Паш** (Важкуаса).
Ачыс гижӧма „кушӧмкӧ редколъегіјалы“ (оз-на тӧд кытчӧ-да) „ӧблӧм-бытгӧ“:
меным-пӧ таво март 23 лунӧ тырӧ 18 арӧс, севга-пӧ ме і куті гижны. Уна-һин-
ӧд гижӧма ӧтик тӧлысӧн! Унжык-на ескӧ, гашкӧ, гижіс-да, „прічча“ суӧма морттӧ:
„пердӧј чегі да сы-понда; лавкаӧз кык верст, дај бостныс һинӧм-вылӧ гӧлініка
олӧм-пырғыд“... Корӧ јуср, шогмасны-оз-пӧ гижӧдјасыс. Со мыј, другӧ, ме шуа
теныд: тенад унжык гижӧдыд зев слабынік подражајтӧмјас: Кольегов Јогорлы
(„Поп“: „Во імја отса і сына, јенмыд век-на јона вына“), меным („Арталӧм“:
„Берең-Ӑльӧ, Сопрон-Васка, Иван-Ӑнӧ, Јельӧ-Ӑльӧ, арталӧны ісполкомын, кодлы
овны медга долыд“), М. Лебефовлы („Гыч да ком“: „Југыд визыв јуын зев јог
ком пыр овліс; гудыр-інӧ пырны вывтӧ јона повліс“) Аслад, Пашук-другӧ, вывтӧ-
на омӧла артмӧ гижӧмыд. Бостам мед-бӧрја ӧтікотвореңнетӧ (мед-бӧрјаыд-ӧд мед-
бур овлӧ):

„ К Ы Җ “.

„Ју-бокын сулалӧ зев һора кыз,
Кырны-һин буждӧма јона;
Кыз-јылас тыдалӧ һоль-кымын ув,
Увјасас ӧшалӧны корјас“...

Тайӧ-нӧ, шуам, ладнӧ-на: модаыс еща ем. Воӧс сетчӧ-жӧ севга јитӧмӧд:

„Англыја олӧ Польшакӧд ӧтдор,
Россија-вылӧ піӧсӧ јірӧ.
А јероплан міјан Россијскеј,
Летчікыс сени оз мун буржуј-һыр,
Пӧлітсија җебіс асғыс крука һыр,
Ез виӧдд јероплан-вылӧ зев дыр.
Буржујыд сек тӧдіс, мыј сижӧ-пӧ збыл
Пӧлітіка міјанӧс пӧдтас“...

Гудрасӧма һора-кыҗкӧд ставыс тани. Те, зонмӧ, ен јона „пӧлітіканад за-
һимајтчы“—вее чегјасас томынік јурвемыд, он-кӧ тӧд сы-јылыз бура. Ас олӧм-
гӧгӧрыс-на-ӧд, мајбыр, сурас гижӧд-панасыд: сижӧ тӧдсажык, дај јонжык суросыс.
Гамыс Опоң-Пашлӧн ічӧтіка ем, сӧмын уна-на оз тырмы.

V.

Виӧддлам севга **Митреј Пашыңлыс** (Іъвајывса) гижӧджассӧ. Воӧс гижыс-
јас-моз жӧ гижӧма бура уна ӧтікотвореңне ескӧ-да, һекушӧм абу на-піӧс шог-

манаыс. Пöштi став гижöдыс ас-жывöыс: зев окота, тыдалö, Пашнынлы велöдчыны муины (рабфакö), толькө некыз оз вескав сетчö туыс. Сы-вылö сөгга i норавö. Öтик өтикотвореңне („Важөн i öни Iзвaжылын“) ескö көсжылмадö-нын лезны,—лөбөдлöма, шылöдышталöма кыз-мыз поçö вöли.—сöмым кинöм абу артма-да, кольмадö. Аслас-кö гижыөдлөн оз артмы өтикотвореңнеыд, оз-нын поç жöзлы сiжс справитны. Тажö өтiкас вiставсö, кызi бележжас-дырji вiчко бöр кып-тылöма вылö. Поплы сыыг зев нiмкоф. Жöзлы вiсталö „проповед ручкеj кывжөн“:

„На черков хрiстову
Гонөңнејас вöлины,
Тепер сылөн iмjaыс
Вермiс вылын лоны.
Всакеј раз-на наш черков
Всөгга возвысiлаө,
Öни бара зiк-жö сiз
Снова возвысiлаө!“
Зiк вев лoi вiсталöм
Поплөн ташöм кывјас,—
Краснеј-права воiс бöр,
Снова унiзилас“...

Öти-кö, ташöм „ручкеј“-кывжөн поп (велöдчöм морт) ез сорнит; мöд-кö, өтiкас бiк рiфма весiг абу „возвысiлаө“ да „унiзилас“-кынзi. Заводiтöд тајö тази:

„Белеј тöдлiс сöмын бур—
Öти штык да пула.
Öни мiјан Iзвa-жыл
Вöльнеј, кызi вiтса“...

Зев омöлик ташöм өтiкыд Сещöмдö-жö; „Частушка“ да роч-вылыө лөбөдöм „Том крестанiнлөн ылöм“. Колö видлыны Пашнынлы вiстјас гижны, сiжö кокнiд-жык өтикотвореңне-дорсыд.

VI.

Бажарса-Иванлөн 3 гижöдыс („Мај первој лун“, „Пионерјаслөн ылöм“ да „поп да фавөл“) абу-жö шогманаыс. „Пионерјаслөн ылöмыс“ јешщö-на өтiкотвореңне-модаа, мукöдыс омöликöс. „Поп да фавөл“ нöвi-нын абу артмама пыщкöсла-дорсаыс, со-öд мыз гижöма: ыывсöм-бöрын вiчкоф пырас фавөл, зев чорыда јортчыштас (маткыштiс, гашкö-да?) да попöс куз-јурөiдöдыс кутас. Поп, дерт, повзас:

„Мыж-нö лoi?—шудö поп,—
Кущöм локтiс чöрт-коф мөрт?“
Фавөл шуiс: „поçö тöдны,
Кодöс пыр-на казтылан“.
Фавөл-жылыө дурды сөрны
Быд фiвöсö адзылан“.

фавөл вылöз соссö пужiс
Кулак јона гөрфалiс,
Поплы өпина-вылас тужiс,
Поп зев нора бөрфзылiс.

„Мыжла-нö те том-војтырсö
Сещöм јона зескöдан?
Комсомолö, пионерсö
Вывтi-нын те мустöмтан?
дурды сiз овны те, бур-вокöј,

Јенто вундѳдн-нын җикѳз те!
 Ғавѳл попѳс јона ласкис“...

Аттѳ, „со трукѳ“, морт те, Иван Мѳкулајевѳч!.. Кытыг-бара те вермѳн гуд-
 јыштныс ташѳм „дѳвѳсѳ“-а? Ғавѳл вѳлѳма поплы бур-вокѳн, вольвлѳ вѳчкѳб, су-
 лалѳ јен-дор, комсомѳлѳчјасѳс да пиѳнерјасѳс дѳѳѳрѳтѳ попыс... Сѳран-жѳ те, Ва-
 нукѳј, нѳнѳмабусѳ мукѳд-дырјыс!..

VII.

Ѳнѳ востлам тетрад: „Сочинение по зырянски И. О. Коданева“
 (таҗѳ-ѳ гѳжѳма тетрад-вылас). Тетрад-тырыс „поезѳја“ (6 ѳтѳкотворење). Гѳжыг-
 ыс тајѳ, тыдалѳ, олѳма морт-нын, абу воҗҗајас-коҒ. Гѳжѳ унжыксѳ важ-ногѳн кыҗѳ,
 гѳжывлѳмаѳе во ѳзімдас-сајын-кымын (Степан Перѳмскеј-бѳрын), со кыҗѳ:

„ПѳЖАГИГ.

Талун ме пѳжалѳ нѳјан
 І артмѳс ѳјѳи кодѳ колѳ паҢ
 Час-жѳ пыҗ-сѳ вылыг содта
 І кадын-нын аскѳ четча
 І пѳжала сецѳм нѳјан
 Мед оз ков нѳн ѳјѳины паҢ“...

Некѳн абу некушѳм „знак“: чут-нѳ, чутѳк-нѳ, нѳнѳм,—лыҒды дорвыв сувт-
 лытѳг. Сесеа, оз-кѳ артмы ѳтѳкыс, мыҗ басла сѳјѳн гѳжыс? Поҗѳ-ѳд гѳжыс бура
 вѳстѳн-на (прозаѳн), мед-тыкѳ ѳдмѳсыс вѳлѳ бур-а. Коданѳвлѳн бурещ артмѳ
 прозаыс, ѳтѳкјасыс вывтѳ слабѳе,—вѳдлѳм-нын-тај ѳтѳлыг кѳрсѳ. Лѳбѳ мѳдѳс бѳстам:

„ЛОКА ОЛЫГ ГОЗЈА.

Хоҗајка четчѳс асылын
 Вѳлѳ кватѳтѳд час
 Мужѳкѳс мортыд чуксалѳ
 Век шуѳ час
 Баба скормѳс зев јона
 Ѳтѳк тор кроп
 Мужѳк вылѳ ускѳдчѳс
 Нѳјан зырѳн шлоп
 Мужѳк шувѳ бабалы
 Ог-лѳ вермы велѳдны
 Нѳјан зырнад кучкасѳмѳыд
 Кѳтѳ зев лепталѳмѳѳд“..

Став „сочинение“-ыс Коданѳвлѳн ташѳм (мукѳдыс нѳшта-на омѳлжыкѳе,—
 танѳ кѳт рѳфмајас емѳс: „кроп“ да „шлоп“). Выл олѳм-јылыг нѳнѳм оз гѳж (олѳ-
 ма мортыд, буракѳ, сы-јылыг оз тѳд). Гѳжѳма-ескѳ ѳтѳк „сатѳра“ („Режѳмекѳно-
 мѳје“)-да, нѳнѳм абу артѳма.

VIII.

Часлы-нѳ, сесеа мѳ тетрадѳс Коданѳвлыг шлапкам-пѳдлалам да востлам
 мѳд тетрад **Мѳкушов Ѳлѳксан-Грѳшалыг** (Вѳсерсалыг). Сылѳн тетрадас нѳл
 ѳтѳкотворење: кыкыс рѳч-вылыг лѳѳѳдѳмјас, мѳд кыкыс аслас. Мѳјанлы колан-
 жыкторјыс („ѳнтереснѳжык“), ас-гѳжѳдјасыд. Сы-сертѳ поҗѳ тѳдмавын еща гѳжыг-
 ыдлыг морттујсѳ, гѳжан-самсѳ-І.

Гѳжѳд-сер-куҗаыс тѳдчѳ, Мѳкушов Грѳша зев-на том морт. Ғерт, гѳжѳдјас-
 ыс сылѳн абу-на шылыдѳе гѳгѳрбок (слабжык ѳтѳкыс—„долыҒсан шог“), муртса-
 на-ѳд бѳѳтѳ сѳјѳ гѳжыс-да, толькѳ сылѳн, ме-ногѳн, буржыка артмѳ Коданѳв-ѳѳ

Сузөдөй быд-төлыгынын-петан журнал

Ордым

(Лезо ВКП (б)-лөн Обком).

Со мый гижёны сиктјассан „Ордым“-жылыс:

Извајыв вёлөстө воис
1 № „Ордым“. Крестана
зев јона лыдыёны комі
журналтө. Извајыв вёлөст-
ын рочён лыдыёны зев
ещадён кужёны, школаыс-ег-
кө 30 во-нын ем-да. Крес-

тана шуёны: роч-дорөйд-пө
тајө мјанлы буржык. Бура
гөгөрвоёны і кужёны лыд-
ёныны быд морт. Бур сјам
Обком ВКП (б)-лы да Комі-
гјыг-чукорлы коміён жур-
нал лезёмыс.

Избач Лјіпін Ө. І.

Быд номерын:

50—60 листбок-сајас, лоёны
герпасјас.

доныс:

гражданалы 30 урөн төлыс.
учреждённејаслы да організатсіјаслы
—60 урөн төлыс.

**Журнал сузөдан
адрес:**

Сыктывдін-кар, Вадорвыв-
ульч, 41 № керма.—„Југыд
Туж“-газет редаксіјалы.

Торја номерѝн њѝбыѝјаслы - 50 ур.